

ŽANAS ANUI

(Jean Anouilh)

KELEIVIS BE BAGAŽO

(Le Voyageur sans bagage)

1937

Penkių paveikslų pjesė

Iš prancūzų kalbos vertė

Juozas Keliuotis

VEIKĖJAI

Gastonas - praradęs atmintį

Žoržas Reno - tariamasis jo brolis

Madam Seno - tariamoji Gastono motina

Valentina Reno - Žoržo Žmona

Kunigaikštienė Diupon-Diufor - dama globėja

Ponas Jusparas - patikėtinis, Gastono reikalų vedėjas

Berniukas

Fonas Pikvikas, berniuko advokatas

Reno šeimos tarnautojai:

Vyresnysis liokajus

Vairuotojas

Liokajus

Virėja

Žiuljetė

PIRMAS PAVEIKSLAS

Turtingų provincijos rūmų svetainė, iš kurios matyti didelis prancūzų stiliaus parkas. Uždangai pakilus, matome tuščią sceną, paskui vyresnysis liokajus į svetainę įleidžia kunigaikštienę Diupon-Diufor, poną Jusparą ir Gastoną.

VYRESNYSIS LIOKAJUS. Ponia, kaip aš turiu pranešti?

KUNIGAİKŠTIENĖ. Atvyko kunigaikštienė Diupon-Diufor, ponas Jusparas-patikėtinis ir ponas... *(akimirka paabejojusi)* Ponas Gastonas. *(Jusparui)* Kol kas mes turime taip jį vadinti.

VYRESNYSIS LIOKAJUS *(matyti supratęs reikalą).* Ak! Ponia kunigaikštienė teiksėtės atleisti ponui ir poniai, nes juodu ponios kunigaikštienės tikėjosi sulaukti traukiniu, atvykstančiu tik vienuoliktą valandą penkiasdešimt minučių. Aš tuojau pranešiu ponui ir poniai, kad jau atvyko ponia kunigaikštienė.

KUNIGAİKŠTIENĖ *(žiūrėdama į išeinantį).* Koks puikus šis vyresnysis liokajus!.. Ak, mielasis mano Gastonai, kokia aš beprotiškai laiminga! Aš niekad neabejojau, jog jūs kilęs iš puikios šeimos.

JUSPARAS. Iš anksto per daug nedžiūgaukite. Nepamirškite, jog greta šios Reno šeimos dar yra kitos penkios šeimos.

KUNIGAİKŠTIENĖ. Ne, ne, pone... Aš jaučiu, jog Gastonas čia ras savo tėvus, jog šiuose namuose jis pagaliau atsimins savo praeitį. Aš jaučiu, jog šiuose namuose jis atgaus atmintį. Tai man sako moters instinktas, kuris retai mane apvilia.

JUSPARA *(jistikintas tokio argumento).* Na, jei taip... *(Gastonas, abejingas šiam pokalbiui, tarytum vaikas, atėjęs į svečius, ima žvalgytis - žiūri į kabančius paveikslus)*

KUNIGAİKŠTIENĖ *(kreipdamasi į Gastoną).* Gastonai, aš manau, jūs sujaudintas?

GASTONAS. Nelabai.

KUNIGAİKŠTIENĖ (*atsidusus*). Nelabai. Ak, mano drauguži, man kartais atrodo, jog jūs nesuvokiate, koks jaudinantis ir dramatiškas jūsų likimas?

GASTONAS. Bet, ponija kunigaikštienė...

KUNIGAİKŠTIENĖ. Ne, ne, ne! Ką jūs besakytumėt, niekas neprivers manęs atsisakyti nuo šios minties. Jūs nesuvokiate. Prisipažinkite, jog jūs tiesiog nesuvokiate.

GASTONAS. Galbūt, ponija kunigaikštienė.

KUNIGAİKŠTIENĖ (*patenkinta*). Ak. Jūs žavus berniukas, kuris visada pripažįsta savo klaidas. Tai aš visiems sakau. Bet jūsų nerūpestingumas, jūsų nesantūrumas visada labai peiktini. Ar ne tiesa, Jusparai?

JUSPARAS. Mano dieve, aš...

KUNIGAİKŠTIENĖ. Taip, taip! Padėkite man. Išaiškinkite jam, jog jis turi susijaudinti. (*Gastonas vėl ima apžiūrėti paveikslus*) Gastonai!

GASTONAS. Ponia kunigaikštienė?

KUNIGAİKŠTIENĖ. Jūs akmeninis, ar ką?

GASTONAS. Akmeninis?

KUNIGAİKŠTIENĖ. Ar jūsų širdis kietesnė už uolą?

GASTONAS. Aš... aš to nemanau, ponija kunigaikštienė.

KUNIGAİKŠTIENĖ. Puikiai atsakyta! Aš irgi tuo netikiu. Bet jūs elgiatės taip, kad pašaliniam stebėtojai susidarytų įspūdis, jog jūs tiesiog marmurinis.

GASTONAS. Ką?

KUNIGAİKŠTIENĖ. Gastonai, gal būt jūs nesuvokiate, viso mano žodžių svarbumo? Kartais aš pamirštu, jog kalbuos su žmogumi, netekusiu atminties, ir vartoju žodžius, kuriais jau aštuoniolika metų nebesinaudojote. Pavyzdžiui, ar žinote, kas yra marmuras?

GASTONAS. Jis iš akmens.

KUNIGAİKŠTIENĖ. Teisingai. O ar žinote, kokios rūšies šis akmuo? Gastonai, tai pats kiečiausias akmuo. Ar jūs girdite mane?

GASTONAS. Girdžiu.

KUNIGAİKŠTIENĖ. Ar jūsų nejaudina, kad aš jūsų širdį lyginu su kiečiausiu pasaulyje akmeniu?

GASTONAS (*suglumęs*). Ne... (*Pauzė*) Tai mane tik juokina.

KUNIGAİKŠTIENĖ. Jusparai, ar jūs girdite, ką jis sako?

JUSPARAS (*taikinamu tonu*). Jis iš tiesų dar tik vaikas.

KUNIGAİKŠTIENĖ (*kategoriškai*). Koks jis vaikas: tai tiesiog nedėkingas žmogus. (*Gastonui*) Jūs metėte iššūkį visai šių dienų psichiatrijai, jūs pasidarėte viena iš didžiausių šio pasaulinio karo mįslių, jus, jei teisingai suprantu, tai tik juokina? Jūs esate, kaip labai taikliai yra pastebėjęs vienas talentingas žurnalistas, - gyvas nežinomas kareivis. Ir tai jus tik juokina? Gastonai, argi jums iš tiesų nieko nebėra švento?

GASTONAS. Atleiskite, bet kadangi čia kalbama apie mane...

KUNIGAİKŠTIENĖ. Nesvarbu! Aš žuvusių nežinomu kareivių, kuriems jūs atstovaujate, vardu maldauju liautis juokavus pačiam iš savęs. Aš, gal čia pasakysiu žaismingą sąmojų, bet tai išreiškia mano minties esmę: Gastonai, kai jūs save pamatote veidrodyje, tai turite prieš save nukelti kepurę.

GASTONAS. Aš... prieš save?

KUNIGAİKŠTIENĖ. Taip, jūs - prieš save patį! Mes taip visi darome, galvodami apie tuos, kuriems jūs atstovaujate. Ar kas nors jus bus atleidęs nuo šios pareigos?

GASTONAS. Niekas, ponio kunigaikštienė.

KUNIGAİKŠTIENĖ. Negerai atsakėte! Matyti, jūs save laikote kažin kuo labai svarbiu. Laikraščiai, sukėlę dėl jūsų triukšmą, bus apsvaiginę jūsų galvą. Štai kas yra! (*Gastonas bando kažką pasakyti*) Nieko neapsakykite, nes tuo tik supykdysite mane! (*Gastonas nuleidžia galvą ir vėl ima žiūrėti į paveikslus*). Jusparai, kuo jūs laikote jį?

JUSPARAS. Jis pats viskam abejingas.

KUNIGAIKŠTIENĖ. Abejingas! Štai žodis, kuris tiksliausiai jį apibūdina. Ištisią savaitę šis žodis kabo man ant liežuvio galo ir aš vis nedrįsau jo ištartį. Abejingas! Štai žodis, kuris viską pasako. Bet, po velnių, čia sprendžiamas jo likimas! Juk tai ne mes esame praradę atmintį. Juk tai ne mes ieškome savo šeimos? Ar ne tiesa, Jusparai?

JUSPARAS. Žinoma, kad tiesa.

KUNIGAIKŠTIENĖ. Tai ką dabar mums daryti?

JUSPARAS (*nusivylusiai gūžtelėjęs pečiais*). Jūs dar per maža jį pažįstate ir todėl vis kažko tikėtės. Štai jau kiek metų visos mūsų pastangos sudūžta į jo abejingumą.

KUNIGAIKŠTIENĖ. Jam negalima atleisti jau vien to, kad jis abejingai žiūri į visas mano giminaičio pastangas. Jei jūs žinotumėt, su kokių nuostabių pasiaukojimų jisai rūpinas jo sveikata! Aš manau, jog prieš mums čia atvykstant, jisai bus jums perpasakojęs apie paskutinį įvykį?

JUSPARAS. Kai aš atvykau paimti Gastono dokumentų, daktaro Žikelino nebuvo prieglaudoje. Deja, aš neturėjau laiko jo palaukti.

KUNIGAIKŠTIENĖ. Ką jūs sakote, pone? Prieš išvykdami jūs nebuvote susitikę su mieluojamu mano Alberu? Ir jūs nežinote paskutinės naujienos?

JUSPARAS. Kokios naujienos?

KUNIGAIKŠTIENĖ. Paskutinės šoko procedūros metu daktarui Pavyko Gastoną prakalbinti. Tiesa, jis nepasakė kažko svarbaus. Jis ištarė tik vieną žodį - „nykštukas“.

JUSPARAS. Nykštukas?

KUNIGAIKŠTIENĖ. Taip, nykštukas. Jūs, turbūt, man sakysite, jog tai menkniekis. Bet įdomu, jog normaliomis sąlygomis nėra girdėjęs jį tariant šį žodį ir niekas, jam girdint, nėra jo ištaręs, iš to savaime aišku, jog šis žodis kilęs iš jo praeities.

JUSPARAS. Nykštukas?

KUNIGAIKŠTIENĖ. Nykštukas. Iš tiesų, tai labai silpnutis ženklas, bet vis dėlto tai šis tas. Jo praeitis jau nebėra tamsi praraja. Ką gali žinoti, gal šis „nykštukas“ atskleis mums kokį nors pėdsaką? (*Užsisvajojusi*) Nakobukas... Galbūt, tai jo draugo pravardė. O gal tai tik įprastas keiksmazodis? Ką gali žinoti? Mažiausia, mes dabar jau sužinojome siūlų kamuoliuką, kurį galėsime toliau vynioti.

JUSPARAS (*irgi užsisvajojęs*). Nykštukas...

KUNIGAIKŠTIENĖ. Nykštukas. (*kartoja, sužavėta*) Nykštukas. Alberas, atėjęs man pranešti apie šią netikėtą išdavą, tuojau sušuko: „Mano ligonis pagaliau ištarė savo praeities žodį: tai keiksmazodis!“ Mano brangusis, aš visa sudrebėjau. Man padvelkė kažkokia šlykštybe. Negali būti, kad tokios žavios išvaizdos berniukas būtų žemos kilmės. Tai būtų labai skaudu, jei mano mielas Alberas, tiek naktų nemiegojęs jį begydydamas, visai sulysęs, staiga iš berniuko, atgavusio atmintį, išgirstų, jog prieš karą jis yra buvęs tik paprasčiausiu mūrininku! Bet kažkas man sako, jog iš tiesų yra priešingai. Brangusis mano pone, aš esu vaizdinga svajotoja. Ir ašen nujaučiu, jog mano giminaičio pacientas buvo labai įžymus žmogus. Aš norėčiau, kad jis pasirodytų esąs dramaturgas. Įžymus didelis dramaturgas.

JUSPARAS. Neįtikėtina, kad jisai būtų buvęs labai įžymus. Dėl to būtų jau seniai atpažinę.

KUNIGAIKŠTIENĖ. Bet fotografijos buvo labai prastos. O paskui karas - toks baisus išbandymas... Ar ne taip?

JUSPARAS. Bet aš nesu girdėjęs, kad karo metu būtų dingęs koks nors žinomas dramaturgas. Laikraščiai taip atidžiai seką jų gyvenimą, jog kiekviena jų kelionė nepasilieka nepastebėta. Bent vieno jų dingimas būtų buvęs triukšmingai pažymėtas.

KUNIGAIKŠTIENĖ. Ak, pone, nebūkite toks žiaurus! Jūs griaunate gražią svajonę. Bet aš vis dėlto esu tikra, jog šis žmogus yra aukštos kilmės. Tik pažiūrėkite, kaip jis dėvi kostiumą. Aš pasirūpinau, kad Albero siuvėjas jį pasiūtų.

JUSPARAS (*užsidėdamas savo monoklį*). Iš tiesų, aš pamaniau, jog šis kostiumas nepanašus į prieglaudos kostiumą...

KUNIGAİKŠTIENĖ. Brangusis pone, kaip jūs galėjote pamanyti, kad aš pakęsiu pilką prieglaudos chalata? Juk aš jį priėmiau į savo rūmus, juk aš sutikau pati jį vežioti į šeimas, kurios jo reikalauja?

JUSPARAS. Puikus sumanymas - padaryti namuose šias akistatas.

KUNIGAİKŠTIENĖ. Ar ne tiesa? Mano Albera. Tai tuojau sugalvojo, kai tik Gastonas pateko į jo rankas. Savo praeičiai atrasti reikia pasinerti į jos atmosferą. Vadinasi, reikia aplankyti tas keturias ar penkias šeimas, kurios labiausiai jo reikalauja. Bet Gastonas nėra vienintelis jo pacientas, todėl jis ir negalėjo dalyvauti šiose akistatose. O iš ministerijos paprašyti naujų kreditų? Apie tai nėra ko ir svajoti. Ir kaip jūs būtumėte pasielgę manim dėtas? Aš atsakiau: „Gerai! Padėsiu!“ Kaip kad padariau ir 1914 metais.

JUSPARAS. Puikus pavyzdys!

KUNIGAİKŠTIENĖ. Tik prisiminkime, kaip būdavo daktaro Bonfaro laikais. Tada šeimos kiekvieną pirmadienį triukšmingai atvykdavo į prieglaudą. Jos galėdavo ligonius stebėti tik po keliolika minučių ir tuoj pirmuoju traukiniu grįždavo namo. Kas tokiomis sąlygomis galėtų atpažinti net savo tėvą ar motiną? Oi ne, ne! Daktaras Bonfaras jau miręs, o mūsų pareiga apie mirusius blogai nešnekėti. Ir tik todėl aš nesiryžtu jo vadinti išglebėliu ir nusikaltėliu.

JUSPARAS. O! Nusikaltėlis...

KUNIGAİKŠTIENĖ. Neįsiutinkit manęs. Aš norėčiau, kad jis dar būtų gyvas ir kad šį žodį aš galėčiau jam tiesiai trenkti į akis. Taip, nusikaltėlis! Tai jis kaltas, kad šis nelaimingasis Gastonas nuo 1918 metų bastosi po prieglaudas. Aš tiesiog negaliu ramiai pagalvoti apie tai, kaip daktaras Bonfaras, penkiolika metų jį globodamas, iš jo neištraukė nė vieno svarbaus žodžio, o mano Alberas, kuris tik trečias mėnuo jį globoja, jau sugebėjo iš jo išvilioti žodį „Nykštukas“! Pone, mano Alberas - nuostabus psichiatras.

JUSPARAS. Ir žavus jaunas vyras.

KUNIGAİKŠTIENĖ. Brangus vaikas. Jie viską sėkmingai pakeičia. Akistatos, grafologinės ekspertizės, cheminės analizės, policinės kvotos, - žodžiu sakant, daroma viskas, kad pacientai

galėtų susirasti savo šeimas. Ir gydant naudojamasi pačiais naujausiais medicinos metodais. Juk tik pagalvokite, kad ligi šiol jis Gastonui jau padarė septyniolika šoko procedūrų!

JUSPARAS. Septyniolika! Tai labai daug!

KUNIGAIKŠTIENĖ (*sužavėta*). Tai labai daug ir labai drąsu! Ir drauge labai rizikinga.

JUSPARAS. O Gastonui ar nuo to geriau?

KUNIGAIKŠTIENĖ. Jam nėra kuo skųstis. Viskas daroma jo labui. Tiesa, jo sėdynė subadyta kaip rėtis, bet užtat jis suras savo praeitį. O mūsų praeitis - tai geriausia, ką mes turime! Koks žmogus svyruos tarp savo praeities ir savo sėdynės odos?

JUSPARAS. Čia negali būti dviejų nuomonių.

KUNIGAIKŠTIENĖ (*kreipdamasi į Gastoną, kuris artinasi prie jos*). Gastonai, argi jūs nesate be galo dėkingas daktarui Zibelenui, darančiam viską, kad surastumėt savo praeitį?

GASTONAS. Labai dėkingas, ponja kunigaikštienė.

KUNIGAIKŠTIENĖ (*Jusparui*). Matote, jisai pats tai sako. (*Gastonui*) Ak, mano drauge Gastonai, jūs, žinoma, labai jaudinatės, manydamas, jog, galbūt, už šių durų plaka motinos širdis, jog ten senas tėvas ruošiasi jus apkabinti į savo glėbį!

GASTONAS (*vaikišku tonu*). Žinote, aš jau ligi kaklo sotus to, kaip klystančios geros, senos moterys su šlapiomis nosimis mane bučiuoja, kaip taip pat klystą seniai mano veidą bado šiurkščiomis savo barzdomis... Pabandykite įsivaizduoti žmogų, į kurį reiškia pretenzijas keturi šimtai šeimų! Keturi šimtai šeimų, pasiryžusių jį mylėti! Tai ne per daug, ponja kunigaikštienė?

KUNIGAIKŠTIENĖ. O vaikučiai, mažyliai. Mažyliai, kurie laukia savo tėvelio. Argi jūs netrokštate išbučiuoti šių mažylių, pasodinti ant savo kelių?

GASTONAS. Kažin, ar tai būtų per daug patogu, ponja kunigaikštienė? Juk pačiam jauniausiam turėtų būti ne mažiau, kaip dvidešimt metų!

KUNIGAIKŠTIENĖ. Ak, Jusparai! Jam malonu tyčiotis iš pačių švenčiausių dalykų!

GASTONAS (*staiga ėmęs svajoti*). Vaikai... Aš jau pats turėčiau tikrų vaikų, jei man būtų leidžiama gyventi kaip ir kitiems žmonėms.

KUNIGAİKŠTIENĖ. Jūs gi pats puikiausiai žinote, jog tai neįmanoma.

GASTONAS. Kodėl? Ar vien todėl, kad aš visiškai pamiršau savo praeitį?

JUSPARAS. Deja, tik todėl!..

GASTONAS. Be abejo, žmonėms baisu matyti žmogų, gyvenantį be praeities. Žvairiakuojama net į pamestinukus... Bet jiems sugebama įdiegti šiokių tokių sąvokų. Bet kaip pakęsti tuos jau suaugusius žmones, kurie be tradicijų, be pavardžių, be gimtojo miesto, beveik be savo tėvynės?... Tai tikras ir baisus skandalas!

KUNIGAİKŠTIENĖ. Mielasis mano Gastonai, viskas ir visada mums rodo, jog jūs neišauklėtas. Juk ašen jau draudžiau jums vartoti šį žodį.

GASTONAS. Kokį? Skandalas?

KUNIGAİKŠTIENĖ. Ne... (*Lukterėjusi*) Kitą.

GASTONAS (*garsiai svajodamas*). Nežinia, gal jis buvo nusikaltėlis... Ar ponias kunigaikštienė, apie tai nepagalvojote? Man esant, jūs ant stalo sudedate savo sidabrą, o rūmuose mano kambarys yra už dviejų žingsnių nuo jūsų kambario... O gal aš esu jau užmušęs tris žmones?

KUNIGAİKŠTIENĖ. Iš jūsų akių matau, kad tai negalėtų būti?

GASTONAS. Jūs laiminga, kad iš mano akių tiek daug matote. O aš kartais ligi apsvaigimo žiūriu į savo akis, norėdamas sužinoti, ką jos yra mačiusios, bet viskas veltui. Jos man nieko nesako ir nieko neatidengia.

KUNIGAİKŠTIENĖ (*šypsodamasi*). Būkite tikras, jūs nesate užmušęs trijų žmonių. Kad tuo galėtum būti tikras, nėra reikalo žinoti jūsų praeitį.

GASTONAS. Kodėl gi ne? Mane aptiko prie traukinio su belaisviais, atvykusiais iš Vokietijos, Vadinasi, aš dalyvavau fronte. Vadinasi aš, kaip ir kiti, turėjau šaudyti į žmones ir kitom priemonėm juos užpuldinėti, o šių žmonių odos tokios jautrios, kad ir nuo erškėčių spyglio ima

kraujuoti. O aš žinau, jog esu nevikrus. Bet kare kariuomenės štabas labiau pasitiki kulku skaičiumi, negu kovotojų vikrumu. Tačiau tikėkime, jog aš į nieką nepataikiau...

KUNIGAİKŠTIENĖ. Ką jūs čia tauškiate? Priešingai, aš norėčiau tikėti, jog jūs buvote tikras herojus. Ašen turėjau galvoje žmones, užmuštus taikos metu!

GASTONAS. Herojus? Pabandyk suvokti, kas kare tikras herojus? Ten kariuomenės reglamentu visi greta kits kito vienodu būdu pasmerkti būti herojais - ir šmeižikai, ir šykštuoliai, ir pavyduoliai, ir net niekšai – bailiai!

KUNIGAİKŠTIENĖ. Nusiraminkite! Aš kažkodėl jaučiu, jog jūs prieš karą buvote puikiai išauklėtas.

GASTONAS. Bet argi aš galiu būti tikras, jog nieko blogo nesu padaręs? Štai aš galėjau medžioti. Juk visi gerai išauklėti jaunuoliai medžioja. Tikėkime, jog aš buvau nevykęs, juokingas medžiotojas ir nesu nušovęs trijų žvėrių.

KUNIGAİKŠTIENĖ. Ak, mano brangusis, reikia labai draugiškai būti nusiteikusiai, kad nesijuokdama galėčiau jūsų klausytis. Jūs per daug skrupulingas.

GASTONAS. Prieglaudoje man taip buvo ramu... Aš jau buvau susigyvenęs su savimi, aš jau gerai save pažinojau - ir štai reikia savęs atsisakyti, suprasti kitą save ir juo apsirengti, kaip senu švarku. Bet ar rytoj aš save bepažinsiu? Juk aš geriu tik gryną vandenį, o naktinio sargo sūnus kasdien išgeria tris litrus raudono vyno. Arba štai aš labai nekantrus, o pardavėjo sūnus, surinko ir suklasifikavo daugiau kaip tūkstantį rūšių sagų!

KUNIGAİKŠTIENĖ. Jei aš pradėjau organizuoti akistatą su Reno šeima, tai tik todėl, kad ji labai puiki.

GASTONAS. Tai reiškia, jog jie turi gražius namus, gražų vyresnįjį liokajų, bet kokie jo sūnūs?

KUNIGAİKŠTIENĖ (*pamačiusi įeinantį vyresnįjį liokajų, sulaiiko jį rankos judesiu*). Mano drauge, prieš kviesdamas savo šeiminius, lukterėkite valandėlę. Gastonai, gal valandėlei išeitumėt į sodą, mes jus pakviesime.

GASTONAS. Gerai, ponija kunigaikštiene.

KUNIGAİKŠTIENĖ (*pakviesdama jį į šalį*). O paskui nebevadinkite manęs ponia kunigaikštienė. Šitaip reikėjo tik tol, kol jūs buvote mano giminaičio pacientas.

GASTONAS. Tai suprantama, ponia.

KUNIGAİKŠTIENĖ. O dabar galite eiti. Tik nebandykite žiūrėti pro rakto skylutę!

GASTONAS (*išeidamas*). Aš galiu kantriai palaukti. Ašen jau mačiau tris šimtus aštuoniasdešimt septynias šeimas.

KUNIGAİKŠTIENĖ (*žvilgsniu jį palydėdama*). Koks žavus berniukas! Ak, pone, aš visa imu drebėti, kai prisimenu, jog daktaras Bonfaras versdavo jį apkasinėti salotus! (*Vyresniajam liokajui*) Mano drauge, o dabar galite pakviesti savo šeimininkus. (*Jusparą paimdama už rankos*) Mano brangusis, kaip aš baisiai jaudinuos. Man atrodo, jog aš pradedu žūtbūtinę kovą su likimu, su mirtimi, su visomis tamsiomis pasaulio jėgomis... Todėl aš ir apsirengiau juodai.

Jeina Žoržas Reno, ponia Reno ir Valentina. Tai stambūs provincijos buržujai.

PONIA RENO (*dar ant slenksčio*). Matote, ar aš jums nesakiau!

JUSPARAS. Ponia, mes paprašėme jį valandėlei pasišalinti.

ŽORŽAS. Leiskite man su jumis susipažinti – Žoržas Reno. (*Rodydamas dvi jį lydinčias damas*) Tai mano motina ir mano žmona.

JUSPARAS. Liusjenas Jusparas. Ligonio medžiaginių reikalų patikėtinis. Ponia kunigaikštienė Diupon-Diufor, Ponte Broko įvairių labdaringų organizacijų pirmininkė. Ponia kunigaikštienė mielai sutiko palydėti pacientą savo giminaičio daktaro, kuris negalėjo išvykti iš savo prieglaudos.

Visi sveikinas.

KUNIGAİKŠTIENĖ. Taip, kiek mano silpnos jėgos leidžia, aš dalyvauju savo giminaičio veikloje. Jis taip karštai ir su tokiu giliu tikėjimu yra atsidėjęs savo darbui!

PONIA RENO. Ponia, mes be galo jam esame dėkingi už visus rūpesčius, kuriuos jis skiria mūsų mielajam Žakui... Ir man būtų didžiausias džiaugsmas tai pasakyti jam pačiam.

KUNIGAİKŠTIENĖ. Ponia, aš už tai Jums dėkoju.

PONIA RENO. Bet atleiskite man... Prašom sėstis! Tai tokia jaudinanti akimirka...

KUNIGAİKŠTIENĖ. Ponia, puikiai jus suprantu!

PONIA RENO. Ponia, galite įsivaizduoti, kaip mes didžiai nerimastaujame... Jau bus dveji metai, kaip mes pirmąkart esame lankęsi prieglaudoje.

ŽORŽAS. Ir nors mes nuolatos atkakliai reikalavome, ligi šios dienos turėjome laukti antrojo pasimatymo!

JUSPARAS. Pone, mes turėjome per daug prašymų. Įsivaizduokite, Prancūzijoje yra keturi šimtai tūkstančių dingusių be žinios. Ir tikėkite manimi, jog nė viena šių šeimų neatsisakė vilties surasti savo sūnų.

PONIA RENO. Bet, pone, dveji metai!.. Ir dar kaip jį tada mums parodė... Suprantu, jog jūs, ponია, ir jūsų giminaitis dėl to visiškai nekalti, nes tada dar ne jis prieglaudai vadovavo... Bet ligonis tokioje minioje pro mus praslinko, jog mes net negalėjome prie jo prisitarti. O mūsų buvo apie keturiasdešimt žmonių.

KUNIGAİKŠTIENĖ. Daktaro Bonfaro akistatos buvo tikri skandalai!

PONIA RENO. Žinoma, skandalai!.. Bet buvome atkaklūs... Tiesa, mano sūnus dėl skubių reikalų turėjo išvykti, bet mudvi su marčia pasilikome, kad dar kartą jį galėtume pamatyti. Sargui mes įbrukome pinigų, ir jis mums suorganizavo kelių minučių pasimatymą, bet, deja, tai nedavė mums jokių vaisių. Kitą kartą mano marti vietoj susirgusios siuvėjos ištisą dieną dirbo prieglaudos siuvykloje. Bet ir tai nepasisekė su juo vienu susitikti ir pasikalbėti.

KUNIGAİKŠTIENĖ (*Valentinai*). O, kaip tai romantiška! Bet jei būtų jus nukankinę? Ar jūs nors mokate siūti?

VALENTINA. Moku, ponია.

KUNIGAİKŠTIENĖ. Ir jums nepasisekė nė karto su juo vienu pabūti?

VALENTINA. Ne, ponია.

KUNIGAİKŠTIENĖ. Ak, tasai daktaras Bonfanas! Jis tikras nusikaltėlis!

ŽORŽAS. Tik vieno aš negaliu suprasti - argi mūsų įrodymų nepakanka, kad būtų atmestos visų kitų šeimų pretenzijos?

JUSPARAS. Bet nuostabu, jog po paskutinio, labai uolaus patikrinimo, be jūsų liko dar penkios šeimos, turinčios lygius galimumus.

PONIA RENO. Pone, penkios šeimos?.. Tai visiškai neįmanomas dalykas!

JUSPARAS. Deja, taip, ponია!..

KUNIGAİKŠTIENĖ (*žiūrėdama į savo užrašų knygutę*). Tai Brigo, Bugrano, Grigu, Legropatro ir Madašalio šeimos. Bet aš turiu tuojau jums pasakyti, jog pirmiausia kreipiamės į jus, nes aš jaučiu jums didžiausią simpatiją.

PONIA RENO. Už tai, ponია, labai dėkoju jums.

KUNIGAİKŠTIENĖ. Ne, ne, nedėkokite man. Aš kalbu tai, ką jaučiu. Jūsų laiškas tuojau man sudarė įspūdį, jog jūs esate žavūs žmonės ir, mums susitikus, šis įspūdis visais atžvilgiais pasitvirtino... Be to, po jūsų mums lieka, dievažin, kokie žmonės! Tai pienininkė, naktinis sargas...

PONIA RENO. Naktinis sargas?

KUNIGAİKŠTIENĖ. Naktinis sargas, taip, ponია, naktinis sargas! Mes gyvename nepaprastais laikais... Bet, nebijokite, kol aš gyva, tol Gastono niekas neatiduos naktiniam sargui!

JUSPARAS (*Žoržui*). Buvo nuspręsta šiuos vizitus daryti abėcėlės tvarka - tai buvo logiškai pagrįsta, - bet kadangi tada jūs būtumėte paskutiniai, tai ponია kunigaikštienė nusprendė, nors gal truputį neatsargiai, - nesilaikyti šios tvarkos ir pirmiausia jus aplankyti.

PONIA RENO. Kodėl neatsargiai? Aš manau, jog tie, kurie ligoniais rūpinas, yra laisvi...

JUSPARAS. Laisvi, galbūt. Bet, ponია, jūs negalite įsivaizduoti, kokių aistrų - ir daugiausia suinteresuotų - Gastonas yra sukėlęs. Jo invalidumo pensija, kuria jisai ligi šiol negalėjo

naudotis, jį padarė nemažo kapitalo savininku... Neišmokėta pensijos suma ir jos nuošimčiai šiandien sudaro daugiau kaip du šimtus penkiasdešimt tūkstančių frankų.

PONIA RENO. Argi tokioj baisioj dramoj dar lieka vietos piniginiams sumetimams?

JUSPARAS. Deja, lieka. Šia proga leiskite man keliais žodžiais apibūdinti ligonio juridinę būklę.

PONIA RENO. Pone, apie tai vėliau, aš jus prašau...

KUNIGAIKŠTIENĖ. Advokatas Jusparas vietoj širdies turi juridinį kodeksą! Bet kadangi jis labai malonus... *(Ji atsargiai Jusparui gnybteli)* Tai mes jį paprašysime tuojau pakviesti Gastoną!

JUSPARAS *(nusileisdamas)*. Mano ponios, aš jūsų klausau. Tik labai paprastai prašau sutramdyti savo jausmus ir negriebti jo į glėbį. Per daug dažni tokie pasimatymai neigiamai veikia jo nervus.

Jusparas išeina.

KUNIGAIKŠTIENĖ. Ponia, jūs, turbūt, norite kuo greičiausiai jį pamatyti?

PONIA RENO. Ponia, motina negali turėti kitokių jausmų.

KUNIGAIKŠTIENĖ. Ak, žinoma, aš pati jaudinuosi. *(Valentinai)* O jūs, ponია, irgi pažinojote mūsų ligonį?

VALENTINA. Taip, ponia. Aš jau sakiau jums, jog buvau pas jį prieglaudoje.

KUNIGAIKŠTIENĖ. Visiškai teisingai. Aš, matyti, apdujau...

PONIA RENO. Žoržas, mano vyresnysis sūnus, ją vedė labai jauną, ir šie vaikai pasidarė švelniais draugais. Žoržai, ar ne tiesa, juodu labai mylėjosi.

ŽORŽAS *(šaltai)*. Mama, labai.

KUNIGAIKŠTIENĖ *(Valentinai)*. Brolio žmona, tai beveik sesuo. Ponia, ar tai netiesa?

VALENTINA *(juokingu tonu)*. Žinoma, ponia.

KUNIGAIKŠTIENĖ. Jūs, turbūt, beprotiškai laiminga, galėdama jį vėl pamatyti?

Valentina suglumusi žiūri į Žoržą, kuris atsako už ją.

ŽORŽAS. Labai laiminga. Kaip sesuo.

KUNIGAIKŠTIENĖ. Aš didelė romantikė... Aš sapnavau, nežinau ar galiu tai jums papasakoti, - jog moteris, kurią jis beprotiškai mylėjo, susitiks su juo ir atpažins jį, ir jų lūpos susilies aistringame bučinyje - pirmajame, po prisikėlimo. Aš matau, jog šitaip neatsitiks.

ŽORŽAS (*griežtai*). Ne, ponია, šitaip neatsitiks.

KUNIGAIKŠTIENĖ. Juo blogiau mano sapnui. (*Ji nueina prie lango*) Kaip ilgai negrįžta ponas Jusparas!.. Jūsų parkas toks didelis, o Gastonas truputį trumparegis: aš manau, jog jis paklydo.

VALENTINA (*patyliukais Žoržui*). Kodėl jūs taip į mane žiūrite? Ar nesiruošiate vėl aikštėn iškelti visas savo senąsias istorijas?

ŽORŽAS (*rimtai*). Jums atleisdamas, aš viską pamiršau.

VALENTINA. Tada nežvairuokite į mane, šiai senai beprotei tariant kiekvieną sakinį!

PONIA RENO (*kuri nieko neišgirdo ir kuri matyti, nieko nežino*). Geroji, mieloji Valentina, kaip ji jaudinasi. Kaip gražiai jinai atsimena mūsų mieląjį Žaką, ar tai netiesa?

ŽORŽAS. Taip, motina.

KUNIGAIKŠTIENĖ. O, štai ir jis!

Jusparas įeina vienas.

Aš esu tikra, jog jūs neradote jo!

JUSPARAS. Ponია, aš jį ten radau, bet nediršau trukdyti.

KUNIGAIKŠTIENĖ. Ką tai reiškia? Ką jis tenai darė?

JUSPARAS. Jisai stovėjo prie statulos.

VALENTINA (*ima šaukti*). Prie Dianos-medžiotojos? Parko gilumoje?

JUSPARAS. Taip. Štai jį galite matyti ir iš čia.

Visi ima žiūrėti į langą.

ŽORŽAS (*staiga*). Ir ką tai galėtų reikšti?

KUNIGAİKŠTIENĖ (*Jusparui*). Mano brangusis, kokia jaudinanti akimirka!

VALENTINA (*patylomis*). Aš nežinau. Bet aš pamenu, jisai labai mylėjo šią statulą, šį suolą...

KUNIGAİKŠTIENĖ (*Jusparui*). Mano brangusis, mes degame iš susijaudinimo, mes degame iš nekantrumo.

PONIA RENO. Jūs mane stebinate, mieloji mano Valentina. Tas parko kampas anksčiau priklausė ponui Dubambonui. Bet tiesa, Žako laikais mes jį nupirkome, tačiau tik po karo išgriovėme sieną.

VALENTINA (*suglumusi*). Aš nežinau, turbūt, jūs teisi.

JUSPARAS. Jis taip keistai žiūrėjo į statulą, jog nedrįsau jo sutrukdyti, jūsų nepasiklausęs - ar kartais ši smulkmena neturi kokios nors didesnės reikšmės. Ir kadangi dabar čia jo nėra, tai aš einu jo atvesti. (*Išeina*)

ŽORŽAS (*patyliukais, Valentinai*). Tai jūs susitikdavot prie šios statulos ir sėdėdavote ant to suolo?

VALENTINA. Aš nežinau, ką jūs man norite tuo pasakyti.

KUNIGAİKŠTIENĖ. Ponia, nors puikiai suprantu jūsų teisėtą susijaudinimą, bet maldauju laikytis visiškai ramiai.

PONIA RENO. Ponia, pasitikėkite manimi.

Įeina Jusparas su Gastonu. Ponia Reno tuoj ima šnabždėti.

Tai jis, tai jisai...

KUNIGAİKŠTIENĖ (*eina prie Gastono, teatrališkai ištiesusi rankas ir atskirdama jį nuo visų kitų*). Gastonai, pasistenkite nieko negalvoti. Nesirūpinkite nieko atsiminti ir netramdykite savęs. Tik atidžiai žvilgterėkite į visus šiuos veidus.

Tyla. Visi stovi sustingę. Gastonas pirmiausia prieina prie Źoržo ir pasižiūri į jį. Paskui prisiartina prie ponios Reno, ir pasižiūri į ją. Vieną akimirką sustoja prie Valentinos. Ji kažką nesuprantamo ima šnabždėti.

VALENTINA. Mano brangusis...

Jis nustebęs pasižiūri į ją, bet pasišalina ir atsigręžia į kunigaikštienę, bejėgiškai skėsteli rankomis.

GASTONAS (*mandagiai*). Aš labai gailiuosi...

UŹDANGA NUSILEIDŹIA

ANTRAS PAVEIKSLAS

Liudviko XV stiliaus uždarytos suneriamos durys. Prie jų susirinkę Reno tarnai patyliukais šnabždasi. Ties durimis pritūpusi virėja žiūri pro rakto skylutę. Kiti stačiomis ją yra apsupę.

VIRĖJA. Palaukite, palaukite... Visi jie apžiūrinėja jį, tarytum įdomiausią žvėrelį. Vargšas berniukas nežino, kur dingti ir kaip laikytis...

VAIRUOTOJAS. Leisk pasižiūrėti...

VIRĖJA. Palauk! Jis staiga pakilo. Jisai net apvertė savo puodelį. Atrodo, jog pavargo nuo tų klausimų... Stai ponas Žoržas jį vieną veda prie lango. Jisai švelniai jį laiko už rankos, tarytum nieko baisaus nebūtų atsitikę...

VAIRUOTOJAS. Na, kas toliau?..

ŽIUJETĖ. O, jei jūs būtumėte matę poną Žoržą, kaip jis atrodė, kai po karo aptiko jūdviejų laiškus! Tačiau jisai ramus ir malonus lyg avinėlis. Aš galiu jus užtikrinti, jog tai drumsčia gyvenimą!

LIOKAJUS. Jei nori žinoti, tai jis teisingai elgėsi, čia nieko jam neprikiši.

ŽIUJETĖ (*jsiutusi*). Kaip teisingai? Argi galima plūsti mirusius? O gal tu manai, kad galima plūsti mirusius?

LIOKAJUS. O tegul mirusieji mums neprikabinėja ragų!

ŽIUJETĖ. Egi, tu! Kai susituokėm, tai nieko kito iš tavęs ir nebegirdžiu, kaip tik „ragai“ ir „ragai“! Argi mirusieji jums prikabinėja ragus? Juk ką tie vargšeliai begali... Ragus kabinėja tik gyvi. O mirusieji jau nieko bendra nebeturi su visokiomis gyvųjų istorijomis.

LIOKAJUS. Na ir žiūrėk, kaip tai būtų patogu! Prikabinai ragus ir numirei! Ir tau atrodo, jog tuo jau viskas ir baigta?

ŽIUJETĖ. O ką? Ar tu kitaip manai? Ar su mirtimi viskas nesibaigia?

LIOKAJUS. O kaip gyventi raguotam?

ŽIUJETĖ. Ar tu ne per daug kalbi apie ragus? Dėl to gali atsitikti, kad ir tu juos įsigysi...

VIRĖJA (*kurią vairuotojas bando stumtelėti į šalį*). Palauk, palauk! Jie dabar rodo jam nuotraukas... (*Pasitraukia nuo durų*) Egi! Pro senąsias rakto skylutes viskas būdavo gerai matoma, o dabar žiūrint pro moderniškas skylutes tik akys raibsta.

VAIRUOTOJAS (*dabar pats žiūri pro rakto skylutę*). Tai jis! Tai jisai! Puikiai prisimenu šio niekšelio snukutį!

ŽIUJETĖ. Kodėl tu čia taip ėmei triukšmauti? Geriau būtų, jei užčiauptumei savo srėbtuvę!

LIOKAJUS. O kodėl tu taip jį užstoji? Ar negalėtumei laikytis taip, kaip visi?

ŽIUJETĖ. O man ponas Žakas labai patikdavo. Ką tu apie jį galėtum pasakyti? Juk tu jo nežinojai. Jisai man labai patikdavo.

LIOKAJUS. O kas toliau? Jis buvo tavo ponas. Tu valydavai jo batelius.

ŽIUJETĖ. Jis man labai patikdavo. Štai ir viskas!

LIOKAJUS. Matyti, buvo toks pat niekšelis, kaip ir brolis.

VAIRUOTOJAS (*Žiuljetei užleisdamas savo vietą*). Dar blogesnis! Jisai kartkartėmis mane prie karčemos priversdavo budėti ligi ketvirtos valandos ryto... O auštant, man drebant nuo šalčio, jis išeidavo visas įkaitęs, raudonas, per tris metrus dvokdavo vynu ir mašinoje imdavo vemti ant pagalvėlių. Tikras niekšas ir gyvulys!

VIRĖJA. Tikra tiesa... Ir kiek kartų man teko valyti grindis, kur jis praeidavo. O jisai tada turėjo tik aštuoniolika metų.

VAIRUOTOJAS. O švenčių metu, užuot dovanų, iš jo sulaukdavau tik baisių keiksnojų.

VIRĖJA. O kas per šiurkštumas? Atsimeni, tada virtuvėje dirbo berniukas? Tai jisai niekad nepraeidavo jo negribštelėjęs už ausų arba neįsipykęs jam į užpakaliuką.

VAIRUOTOJAS. Ir be jokios priežasties! Tikras žvėrelis. Ir mes ne tokie jau pikti, o džiūgavome, kai sužinojome, jog 1918 metais jis nususuko sprandą.

VYRESNYSIS LIOKAJUS. Na gerai, gerai! Jau laikas išsiskirstyti.

VAIRUOTOJAS. Pone Juliau, argi jūs nesutinkate su mumis?

VYRESNYSIS LIOKAJUS. Aš galėčiau daugiau už jus visus papasakoti.... Aš matydavau, kokias prie stalo jie išdirbinėdavo scenas. Aš net mačiau kaip jisai buvo pakėlęs ranką prieš poniją, savo motiną.

VIRĖJA. Prieš savo motiną?.. Ir eidamas aštuonioliktus metus!

VYRESNYSIS LIOKAJUS. Ir man su visomis smulkmenomis buvo žinomi jo santykiai su ponija Valentina.

VAIRUOTOJAS. Ir leiskite man pasakyti, pone Juliau, jog jūs visą tai nutylėjote...

VYRESNYSIS LIOKAJUS. Tai ponų šeimininkų reikalai, o ne mano.

VAIRUOTOJAS. Taip, bet apie tą niekšelj... Leisk man dar kartą į jį žvilgtelti.

ŽIULJETĖ (*užleisdama jam vietą*). Ak, tai jis, tai jisai! Aš esu tikra... Tai ponas Žakas! Žinai, tada jis buvo gražus vaikinai. Gražus ir šaunus vaikinai!

LIOKAJUS. Geriau patylėtum... Ir be jo nestinga gražių vaikinų ir dar jaunesnių.

ŽIULJETĖ. Tai tiesa. Prasilenkiau dvidešimt metų. Tai ne juokai! Kaip tu manai, ar aš jam atrodysiu per daug pasikeitusi?

LIOKAJUS. O kas tau darbo?

ŽIULJETĖ. Žinoma, man tai nerūpi.

LIOKAJUS (*susimąsto, o kiti už jo nugaros vaizduoja ragus*). Na, pasakyk tu man... Kodėl tu visą laiką dūsauji, sužinojusi, jog jis, galbūt yra grįžęs?

ŽIULJETĖ. Aš? Taip sau.

O kiti visi tuo metu šaiposi.

LIOKAJUS. Kodėl tu vis puošies, žiūrėdama į veidrodį ir kodėl vis klausinėji, ar tik nebūsi paikeitusi?

ŽIUJETĖ. Ar aš?

LIOKAJUS. Kiek tau buvo metų, kai jis išėjo į karą?

ŽIUJETĖ. Penkiolika.

LIOKAJUS. Ar laikanešys tau buvo pirmasis?

ŽIUJETĖ. Aš gi tau jau sakiau, jog jis užkimšo man burną ir įbruko migdomųjų miltelių.

Kiti visi toliau šaiposi.

LIOKAJUS. Ar tikrai jis buvo tau pirmasis?

ŽIUJETĖ. Na ir klausimas! Argi mergaitės tokius dalykus pamiršta? Aš net atsimenu, kaip šis storžievis suskubo nuo pečių nukabinti savo krepšį ir kaip per visą virtuvę išsidraikė laiškai...

VAIRUOTOJAS (*visai prigludęs prie rakto skylutės*). Valentina visą laiką negali nuo jo atplėšti savo akių. Prisiekiu, jei jisai čia tik pasiliks, tai ponas Žoržas dėka savo brolelio laimės dar porą naujų ragų!

VYRESNYSIS LIOKAJUS (*užimdamas jo vietą*). Kaip šlykštu!

VAIRUOTOJAS. Pone Juliau, kiekvienas savaip myli savo šeimą...

Visi šaiposi.

LIOKAJUS. Vien tenka juoktis dėl jo atminties praradimo! Jei čia būtų jo šeima, tai jis būtų ją atpažinęs iš pat ryto. Šis atminties praradimas laikosi tik to norint.

VIRĖJA. Nespręskite taip greitai, mano mielas, nespręskite. Pasitaiko, jog ir aš negaliu prisiminti, ar iš tiesų užsūdžiau savo sosą.

LIOKAJUS. Bet juk čia jo šeima!

VIRĖJA. Ėgi šeima! Ar šiam vėjavaikiui rūpi šeima!

VYRESNYSIS LIOKAJUS (*vėl prigludęs prie rakto skylutės*). Aš savo galva atsakau, jog tai jis, tikrai jisai.

VIRĖJA. Bet juk kalbama, jog dar penkios šeimos turi tokius pat įrodymus.

VAIRUOTOJAS. Štai ką pasakysiu jms: ir mums ir kitiems būtų maloniau, kad šis niekšelis būtų miręs!..

VIRĖJA. Tai jau per daug! Šitaip galvoti negalima!

ŽIULJETĖ. O aš norėčiau, kad jūs visi būtumėte mirę!

VYRESNYSIS LIOKAJUS. Žinoma, negalima kitam trokšti mirties, bet jam geriau jau būti mirusiam! Šitaip pradėti gyvenimai niekad geruoju nesibaigia.

VAIRUOTOJAS. Jau geriau jis lindėtų savo prieglaudoje, jei jau kartą priprato ramiai gyventi. Įdomu, apie ką brolis jį klausinėja? Turbūt, apie Grandšampo sūnų, apie Valentiną, apie penkis šimtus tūkstančių kulkų ir apie visus kitus dalykus, apie kuriuos mes ir supratimo neturime...

VYRESNYSIS LIOKAJUS. Žinoma. Nenorėčiau būti jo vietoje.

LIOKAJUS (*žiūrėdamas pro rakto skylutę*). Atsargiai! Jie visi pakilo ir eina čia!..

Tarnai išsiskirsto.

ŽIULJETĖ (*nueidama*). Ir vis dėlto ponas Žakas...

LIOKAJUS (*eidamas paskui, įtariamai*). Ką ponas Žakas?

ŽIULJETĖ. Taip sau. Nieko. (*Abu nueina*)

NUSILEIDŽIA UŽDANGA

TREČIAS PAVEIKSLAS

Žako Reno kambarys ir jį atsirėmęs seno buržuazinio namo ilgas tamsus koridorius. Koridoriaus gale plytelėmis grįstas prieangis, į kurį kyla platūs akmeniniai laiptai su ketaus turėklais. Ponia Reno, Žoržas ir Gastonas laiptais pakyla į prieangį.

PONIA RENO. Atleiskite, aš einu pirmoji. Štai šiuo koridoriumi tu eidavai į savo kambarį.

Ji atidaro duris. O štai tavo kambarys.

Visi trys įeina į kambarį.

O! Kokia netvarka! Tačiau aš prašiau pakelti užuolaidas...

Ji pakelia jas. Kambarys nušvinta. Jis 1910 metų stiliaus.

GASTONAS (*žvalgydamasis*). Mano kambarys...

PONIA RENO. Tu norėjai, kad jis būtų išpuoštas pagal tavo projektą. Tu tada pasižymėjai tokiu modernišku skoniu.

GASTONAS. Atrodo, jog aš ypatingai mėgau vijoklinius ir vėdryninius papuošalus.

ŽORŽAS. O! Tu tada buvai drąsus!

GASTONAS. Ką aš čia matau?

Jis apžiūrinėja juokingą baldą

Kas čia? Ar tai medis audros metu?

ŽORŽAS. Tai muzikos piupitras.

GASTONAS. Ar tada aš buvau muzikas?

PONIA RENO. Mes tave norėjome išmokyti smuiku griežti. Bet tu tada nieku būdu to nenorėjai. Tu tada tiesiog siusdavai, kai tave buvo norima priversti mokytis muzikos. Tu kojomis spardydavai savo muzikos pabūklus. Ir išliko tik šis piupitras.

GASTONAS (*šypsodamasis*). Tai, žinoma, elgiausi negerai. (*Prisiartinęs prie kabančio portreto*)
Tai jisai?

PONIA RENO. Taip, tai tu, dvylikos metų berniukas.

GASTONAS. Aš save vaizdavaus šviesiaplaukiu ir kukliu berniuku.

ŽORŽAS. Tu turėjai tamsius kaštoninius plaukus. Tu ištisas dienas lošdavai futbolą ir viską laužydavai, ir daužydavai.

PONIA RENO. (*jam rodydama didžiulį lagaminą*). Pažiūrėk, aš liepiu tai atnešti iš palėpės...

GASTONAS. O kas čia? Ar mano senasis lagaminas? Bet jūs imsite tvirtinti, kad aš gyvenau Restauracijos laikais...

PONIA RENO. Ne, kvailuti. Tai dėdės Gustavo lagaminas. Jame sudėti tavo žaislai.

GASTONAS (*atidaręs lagaminą*). Mano žaislai? Vadinasi, ir aš turėjau žaislų? Juk tai tiesa, o aš visiškai nemaniau, jog aš turėjau žaislus...

PONIA RENO. Štai tavo laidyklė.

GASTONAS. Laidyklė... Ir nejuokinga laidyklė...

PONIA RENO. Mano dieve, kiek paukščių tu užmušei iš šios laidyklės! Tu buvai tikras pabaisa... Ir tu nesitenkindavai vien sodo paukščiais... Aš turėjau paukštidę su retais paukščiais. Kartą tu įsibrovei į ją ir visus mano paukščius išžudei!

GASTONAS. Paukščius? Mažus paukštelių?

PONIA RENO. Taip, taip.

GASTONAS. Kiek aš tada turėjau metų?

PONIA RENO. Galbūt, buvai septynių, ar devynių metų...

GASTONAS (*linguodamas galvą*). Tai ne aš.

PONIA RENO. Tai tu, tikrai tu...

GASTONAS. Ne. Būdamas septynerių metų į sodą eidavau su duonos trupiniais ir kviesdavau žvirblius, kad jie susirinktų lesti iš mano delno.

ŽORŽAS. Bet tiems nelaimingiesiems tuojau būtum nusukęs sprandus!

PONIA RENO. Tu ir šuniui akmeniu išmušei koją.

ŽORŽAS. Ir žiurkę jis vedžiojosi ant virvutės.

PONIA RENO. O paskui tu ėmei naikinti ir voveraites, ir žebenkštis, šeškus. Mano dieve, kiek tu išnaikinai mažų žvėrelių! Iš pačių gražiausių tu darei iškamšas. Ant aukšto jų yra visa kolekcija. Reikės juos čia atnešdinti. (*Rausiasi lagamine*) Štai tavo peiliai, tavo pirmieji karabinai...

GASTONAS (*taip pat lagamine rausdamasis*). O ar čia nėra juokdarių, Nojaus arkos?

PONIA RENO. Būdamas visiškai mažas tu mėgdavai tik technikos pobūdžio žaislus. Štai tavo giroskopai, mėgintuvėliai, kompasai, retortos, mechaniški keltuvėliai.

ŽORŽAS. Mes norėjome tave padaryti geru inžinieriumi.

GASTONAS (*prunkštelėjęs*). Mane?

PONIA RENO. Bet daugiausia tu mėgdavai geografijos knygas. Mokykloje tu iš geografijos visada gaudavai geriausių laipsnį.

ŽORŽAS. Jau dešimties metų tu galėdavai visus mūsų departamentus atvirkščiai išskaičiuoti!

GASTONAS. Atvirkščiai... Tiesa, aš praradau atmintį... Tačiau prieglaudoj aš stengiausi vėl ją sau laimėti. Na ir šioje vietoje... Palikime šį staigmenų lagaminą. Aš manau, jog jis nieko gero mums neduos. Aš vaiko akimis nebežiūriu į pasaulį.

Jis uždaro lagaminą, vaikščioja po kambarį. Paliečia įvairius daiktus. Sėdinėja iš vieno fotelio į kitą. Ir staiga klausia:

Ar tas berniukas turėjo draugą? Kitą berniuką, kuris nuo jo neatsitraukdavo, su kuriuo pasidalindavo savo paslaptimis, su kuriuo pasikeisdavo pašto ženkliukais?

PONIA RENO (*labai šnekiai*) Žinoma, žinoma. Tu daug turėjai draugų. Ir mokykloje ir klube.

GASTONAS. Taip, bet aš teiraujuos ne apie draugus, bet apie bičiulį... Tai noriu sužinoti, prieš pradėdamas klausinėti, kiek ir kokių aš turėjau moterų.

PONIA RENO (*pasipiktinusi*) O, Žakai, išvykdamas tu buvai dar toks jaunas!

GASTONAS (*šypsodamasis*). Vis dėlto aš to jūsų paprašysiu. Bet prieš tai man daug svarbiau tuoju sužinoti, kas tada buvo mano geriausias bičiulis.

PONIA RENO. Visus savo draugus tu galėsi pamatyti savo mokyklos klasių nuotraukose! Bet jų dar buvo tokių, su kuriais tu praleisdavai vakarus...

GASTONAS. Bet kurį iš jų aš labiausiai mylėjau, kuriam atidengdavau visas savo paslaptis?

PONIA RENO. Tu gi pats žinai, jog nė vienam jų neteikdavai pirmenybės. (*Ji tai pasako skubėdama ir baimingai žvilgčiodama į Žoržą. O Gastonas tai stebi.*)

GASTONAS. Vadinasi, jūsų sūnus neturėjo bičiulio? Gaila. Labai gaila. Ypač jei mes nuspręsimė, jog tasai jūsų sūnus esu aš. Aš manau, jog užaugus nėra didesnio džiaugsmo, kaip buvusio savo jauno bičiulio akyse pastebėti savo prabėgusios vaikystės pėdsakus. Tikrai gaila. Juk jisai geriau, negu kas kita galėtų atgaivinti mano atmintį. Ir tai būtų visiškai natūrali paslauga.

ŽORŽAS (*šiek tiek pasvyravęs*). O! Iš tiesų tu turėjai bičiulį, kurį labai mylėjai. Tu su juo draugavai ligi septyniolikos metų... Mes nenorėjome jo tau priminti, nes tai liūdna istorija...

GASTONAS. Ar jis mirė?

ŽORŽAS. Ne, ne. Jis nemirė, bet jūs išsiskyrėte, jūs susipykote... ir galutinai.

GASTONAS. Galutinai susipykau turėdamas septyniolika metų. (*Pauzė*) Ir jūs žinote kodėl?

ŽORŽAS. Apgraibom, apgraibom...

GASTONAS. Ir jūsų brolis ir jo bičiulis po to jau nebandė susitikti?

PONIA RENO. Tu pamiršti, jog prasidėjo karas. O paskui... Jūs susipykote dėl menkniekio ir net apsikalėte, kaip kad tokio amžiaus berniokai... Ir, be abejo, to nenorėdamas, tu padarei šiurkštų judesį, tiksliau, nelaimingą, nevykusį judesį. Tu nustūmei jį nuo laiptų, o jis krisdamas sulaužė nugarkaulį. Po to jį ilgai turėjo gulėti sugipsuotas. Visam gyvenimui liko invalidas. Tu dabar supranti, kaip tau pačiam būtų sunku ir nemalonu jį susitikti.

GASTONAS (*po pauzės*). Aš suprantu. O kur įvyko šis vaidas - mokykloje ar jo namuose?

PONIA RENO (*skubėdama*). Ne, čia. Bet nebekalbėkime toliau apie šį baisų įvykį. Žakai, tokių dalykų geriau neprisiminti.

GASTONAS. Jei bus man lemta prisiminti vieną dalyką, tai man reikia viską prisiminti. Jūs tai gerai žinote. Praeitis neparsiduoda dalimis. Kur tie laiptai? Aš norėčiau juos pamatyti.

PONIA RENO. Žakai, tai ties tavo kambariu. Bet kam tau viskas reikalinga?

GASTONAS (*žoržui*). Ar negalėtumėt mane prie jų nuvesti?

ŽORŽAS. Jei tu to nori. Bet aš, iš tiesų, nesuvokiu, kam tau reikalinga pamatyti tą vietą...

Jie visi nueina ligi prieangio.

PONIA RENO. Egi štai tie laiptai.

GASTONAS (*žvalgosi, palinksta ant turėklo*). Kur ta vieta, kur mudu mušėmės?

ŽORŽAS. Tiksliai nežinau. Mums papasakojo tarnaitė...

GASTONAS. Bet tokie įvykiai ne kasdien atsitinka... Įsivaizduoju, jog tarnaitė tai papasakojo su visomis smulkmėmis. Kurioje vietoje įvyko vaidas? Juk ši aikštelė tokia plati.

PONIA RENO. Jūs mušėtės visiškai prie krašto. Jis slystelėjo. Turbūt jo net nestumtelėjai.

GASTONAS (*atsigrežęs į ją*). Jei tai buvo tik nelaimingas atsitikimas, tai kodėl aš kasdien jo sergančio nelankiau? Kodėl nepasistengiau palengvinti jo likimo?

ŽORŽAS. Tu žinai, kiekvienas stengėsi savaip įvykį interpretuoti... Pasklido apkalbos, šmeižtai...

GASTONAS. Kuri tarnaitė mate mudviejų peštynes?

PONIA RENO. Kam tau reikalinga ši smulkmena? Tos mergaitės seniai čia jau nebėra.

GASTONAS. Turbūt, dar pasiliko vienas kitas iš to meto tarnų. Aš juos turiu apklausinėti.

PONIA RENO. Aš tikiuos, jog tu rimtai nepatikėsi virtuvės tauškalais. Ak, tie tarnai, jie tau papasakos gražių istorijų, jei tu tik jų paklausi. Juk tu žinai, kokie jie žmonės...

GASTONAS (*atsigręžęs į Žoržą*). Pone, aš manau, kad jūs turėtumėt mane suprasti. Aš pas jus dar nieko neatpažinau. Tai, ką jūs papasakojot apie savo brolio vaikystę, visiškai neatitinka mano charakteriui. Bet gal tai dėl nuovargio, o gal ir dėl kitų dalykų - man darosi silpna, beklausant žmonių, kalbančių apie savo vaiką.

PONIA RENO. Ak, mano mielasis Žakai, aš gerai žinojau...

GASTONAS. Nereikia taip sušvelninti, iš anksto vadinti mano mielasis Žakai. Mes čia esame tam, kad kaip policininkai ištirtume griežtai ir šaltai. Šis sąlytis su visiškai man svetima būtybe į kurią, galbūt, aš turėsiu perimti savęs dalį, šis sužiedavimas su pamėkle, jau savaime pakankamai sunkus dalykas, o, be to, aš priverstas visa laiką dar kovoti su jumis, susipažinti su slegiančiomis istorijomis, bet vidinis balsas man sako, jog pirmiausia aš turiu sužinoti visą tiesą apie šias peštynes. Tiesą, nors kažin kiek ji būtų žiauri.

PONIA RENO (*abejodama pradeda*). Egi štai kas: iš jaunatviško kvailumo jūs pasikeitėte smūgiais. Tu žinai, kaip jaunuoliai tokio amžiaus būna jautrūs...

GASTONAS (*ją sulaiko*). Ne, ne jūs. Ta tarnaitė, žinoma, dar tebėra čia, jūs man melavote?

ŽORŽAS (*staiga po mažytės pauzės*). Taip, ji čia dar tebėra.

GASTONAS. Prašau, pakvieskite ją čionai, pone! Kam atidėlioti, jei vėliau ar anksčiau aš ją surasiu ir viską ištirsiu.

ŽORŽAS. Tai taip kvaila, baisiai kvaila.

GASTONAS. Aš čia esu ne tam, kad pasiklausyčiau malonių dalykų. Ir jūs neturite teisės nuslėpti šią smulkmeną, kuri galėtų man gražinti atmintį.

ŽORŽAS. Kadangi tu to nori, tai aš ją pakviečiu. (*Jis skambina*)

PONIA RENO. Bet, Žakai, tu drebi. Ar tu nesusirgai?

GASTONAS. Aš drebu.

PONIA RENO. Tu turbūt jauti, jog tavyje gimsta audra?

GASTONAS. Ne, mano viduje - naktis, tamsiausia naktis.

PONIA RENO. Bet kodėl tada visas drebi?

GASTONAS. Tai kvaila. Bet iš daugybės galimų atsiminimų, itin brangūs atrodė atsiminimai apie bičiulį. Kiek aš prisvajojęs apie šį įsivaizduotą bičiulį! Aš vaizdavausi mudviejų jaudinančius pasivaikščiojimus, ir bendrai skaitomas knygas, ir abiejų draugų pamiltą mergaitę, kurios aš išsižadėjau bičiulio naudai, ir jo išgelbėjimą nuo mirties. O dabar, jei pasirodys, jog aš esu jūsų sūnus, tai reikės priprasti prie tikrovės, kuri visiškai nepanaši į svajonę...

Įeina Žiuljetė.

ŽIULJETĖ. Ak, ponia, man skambinote?

PONIA RENO. Ponas Žakas norėtų su jumis pasikalbėti.

ŽIULJETĖ. Su manimi?

ŽORŽAS. Taip. Jis norėtų sužinoti visas smulkmenas apie nelaimingą įvykį su Marseliu Granšanpu. Jūs gi buvote jo liudininke.

PONIA RENO. Jūs žinote, kaip tai atsitiko, mano dukrele. Taip pat žinote, jog nors ponas Žakas pasielgė smurtingai, bet blogos minties neturėdamas.

GASTONAS (*jį pertraukdamas*). Prašau, nieko jai nepatarinėkite! Panele, kur jūs buvote nelaimingo įvykio metu?

ŽIULJETĖ. Čia aikštelėje, ponas Žakai.

GASTONAS. Dar nevadinkite manęs ponu Žaku. Kaip prasidėjo tos peštynės?

ŽIULJETĖ. (*žvilgtelėjusi į poną Reno*). Tai yra, kad...

GASTONAS (*prisiartinęs prie ponų Reno*). Ar jūs nebūtumėte tokie malonūs mane vieną su ja palikti? Aš jaučiu, jog varžote ją.

PONIA RENO. Žakai, aš pasiryžusi padaryti viską, ką tik tu nori, o aš tik trokštu, kad tu sugrįžtumei prie mūsų.

GASTONAS (*juodu palydėdamas*). Aš jus pakviesiu. (*Žiuljetei, kai juodu pasiliko vieni*) Prašau, sėskite.

ŽIULJETĖ. Ponas leidžiate?

GASTONAS. (*sėsdamasis priešais ją*). Kiek jums metų?

ŽIULJETĖ. Trisdešimt trys. Pone Žakai, jūs gi pats tai gerai žinote, nes man buvo penkiolika metų, kai jūs išvykote į frontą. Kam klausti?

GASTONAS. Pirmiausia todėl, kad aš nieko nežinau, o paskui, pakartoju, aš, galbūt, visiškai neponas Žakas.

ŽIULJETĖ. Pone Žakai, aš jus iš karto pažinau.

GASTONAS. Jūs gerai jį pažinojote?

ŽIULJETĖ (*staiga pradėjusi verkti*). Ak, argi galima taip viską pamiršti?.. Tai, pone Žakai, jūs jau nieko nebeatmenate?

GASTONAS. Visiškai nieko.

ŽIULJETĖ (*garsiai verkšnodama*). Kelti tokius klausimus po viso to, kas buvo... Moteriai tai baisi kančia...

GASTONAS (*pradžioje apstulbęs, o paskui staiga suvokia*). O! atleiskite, atleiskite. Taigi tada ponas Žakas...

ŽIULJETĖ (*verkšnodama*). Taip.

GASTONAS. Prašau man atleisti... Bet kiek tada jūs turėjote metų?

ŽIULJETĖ. Penkiolika. Jis buvo mano pirmasis.

GASTONAS (*staiga nusišypsojęs*). Penkiolika, o jam septyniolika... Bet ši istorija labai žavi. Tai pirmas malonus dalykas, kurį aš apie jį išgirdau. Ar tai ilgai truko?

ŽIUJETĖ. Ligi jam išvykstant į karą.

GASTONAS. O aš taip svajojau pamatyti mano pirmosios mylimosios veidą! Pasirodo, jis buvo gan žavus!

ŽIUJETĖ. Jis, turbūt, buvo žavus, bet jis nebuvo vienintelis, prisipažinkite!

GASTONAS (*vis dar šypsodamas*). Ak, ne!

ŽIUJETĖ. Taip, prašau jus, prisipažinkite!

GASTONAS. Egi tai nėra toks nemalonus dalykas!

ŽIUJETĖ. Jums tai, turbūt, įdomu, bet vis dėlto, moteriai...

GASTONAS. Žinoma, moteriai...

ŽIUJETĖ. Moteriai tai žiauru sužinoti, kad jos pirmoji meilė išjuokta, paminta po kojų!

GASTONAS (*truputį apstulbęs*). Pirmoji meilė... Žinoma..!

ŽIUJETĖ. Aš buvau tik paprasta tarnaitė ir daugiau niekas. Bet aš ligi dugno turėjau išgerti paniekintos mylimosios kančių taurę...

GASTONAS. Tai žiauru... Žinoma.

ŽIUJETĖ. Ar niekad jūs nesate skaitę: „Išprievartavimas vestuvių vakare“?

GASTONAS. Ne.

ŽIUJETĖ. Būtinai perskaitykite. Ten beveik ta pati būklė. Šlykštus suvedžiotojas pameta savo Bertrandą ir išvyksta į Ameriką pas savo dėdę milijonierių, tada Bertranda sako ligi dugno išgėrusi paniekintos meilės kančių taurę.

GASTONAS (*kuris pagaliau suvokia, kas jam norima pasakyti*). Ak, tai sakinyš iš knygos?

ŽIUJETĖ. Taip, bet ten tiesiog apie mane kalbama!

GASTONAS. Žinoma... *(Jis staiga pakyla ir juokingai klausia)* Ir ponas Žakas labai jus mylėjo?

ŽIULJETĒ. Beprotiškai. Jis man sakydavo, jog dėl manęs ir mirti pasiryžęs.

GASTONAS. Kaip jūs pasidarėte jo mylimąja?

ŽIULJETĒ. Tai atsitiko antrą dieną čia pradėjus tarnauti. Aš tvarkiau jo kambarį, jis pagriebė mane ir įvertė į lovą. Aš juokiaus kaip kokia idiotė. Buvau per jauna, nieko nesuvokiau. Galima būtų pasakyti, jog viskas įvyko man to visiškai nenorint. O paskui jis prisiekė, jog mane mylės visą gyvenimą!

GASTONAS *(šypsodamasis žiūri į ją)*. Juokingas tasai ponas Žakas...

ŽIULJETĒ. Kodėl juokingas?

GASTONAS. Taip sau. Bet jei pasirodys, jog aš esu tasai ponas Žakas, tai aš pažadu jums šiuo reikalu labai rimtai pasikalbėti.

ŽIULJETĒ. O! Dabar man jau nieko nereikalinga. Dabar aš esu jau ištekėjusi...

GASTONAS. Bet vis dėlto... Bet vis dėlto. *(Pauzė)* Aš blaškaus į šalis, o reikalas nejuda į priekį. Grįžkime prie tos baisios istorijos, nors ji būtų ir labai nemaloni, bet aš turiu su ja susipažinti nuo pradžios ligi galo.

ŽIULJETĒ. Ak, tai peštynės su ponu Marseliu?

GASTONAS. Taip. Ar jūs matėte tas peštynes?

ŽIULJETĒ *(pasipūtusi)*. Žinoma, mačiau!

GASTONAS. Ar nuo pat pradžios?

ŽIULJETĒ. Žinoma!

GASTONAS. Tada gal pasakytumėt, dėl kokios kvailystės juodu taip baisiai susipešė?

ŽIULJETĒ *(ramiai)*. Kodėl dėl kvailystės? Juodu susipešė dėl manęs.

GASTONAS *(pakyla)*. Tai dėl jūsų?

ŽIUJETĖ. Žinoma, dėl manes. Ar tai jus stebina?

GASTONAS (*apstulbęs pakartoja*). Tai dėl jūsų?

ŽIUJETĖ. Be jokios abojonės! Jūs suprantate, aš buvau pono Žako meilužė, aš tai jums prisipažinau, tik todėl, kad jums tai reikalinga žinoti. Bet prašau manęs niekam neišduoti. Suprantate, aš nenoriu prarasti tarnybos dėl istorijos, kuri įvyko prieš dvidešimt metų! Taip, aš buvau pono Žako meilužė, o ponas Marselis irgi rietė aplink mane sparną.

GASTONAS. Na?

ŽIUJETĖ. Na, kartą jis sumanė mane koridoriuje pabučiuoti. Tiesą sakant, aš to nenorėjau ir gyniaus, bet jūs žinote, kaip elgias vaikas, kai toks dalykas jam šauna į galvą... O ponas Žakas kaip tik tuo metu išėjo iš savo kambario ir mudu pamatė. Jis su kumščiais puolė poną Marselį. Šis kirtosi atgal. Juodu ėmė muštis, parsirito ant grindų...

GASTONAS. Kurioje vietoje tas įvyko?

ŽIUJETĖ. Aikštelėje prie laiptų, greta jūsų kambario.

GASTONAS (*staiga ima rėkti lyg būtų pamišęs*). Kur? Kur? Parodykite man tą vietą?

Griebia ją už rankos ir tempia ligi prieangio.

ŽIUJETĖ. Man skauda!

GASTONAS. Kur? Kur?

ŽIUJETĖ (*ištraukia ranką ir glosto savo riešą*). Štai čia! Jie parkrito ant grindų: ponas Marselis pateko apačion.

GASTONAS (*šaukdamas*). Bet juk nuo čia dar toli ligi laiptų. Kaip jis galėjo laiptais nusiristi? Ką, juodu mušdamiesi nusirideno, ligi laiptų?

ŽIUJETĖ. Ne. Ponui Žakai pasisekė pakilti: jis poną Marselį pagriebė už kojos ir nutempė ligi laiptų...

GASTONAS. O paskui?

ŽIULJETĒ. O paskui jį pastūmė laiptais žemyn, ir dar garsiai šaukdamas: „Štai tau, niekšeli, kitą kartą nebelįsi prie svetimų vištų!“ Štai ir viskas.

Kurį laiką abu tyli.

Ponas Žakas buvo ne pėsčias!

GASTONAS (*dusliai*). Ir tai buvo geriausias jo bičiulis?

ŽIULJETĒ. Tik pagalvokite, juodu nuo šešerių metų drauge vaikščiojo į mokyklą.

GASTONAS. Nuo šešerių metų...

ŽIULJETĒ. Ak! Žinoma, tai baisu!.. Bet ką gi čia gali padaryti? Juk meilė aukštesnė už viską.

GASTONAS (*žiūri į ją ir murma*). Žinoma, meilė... Panele, aš jums dėkoju.

ŽORŽAS (*beldžiasi į kambario duris, bet tenai nieko neradęs, pasuka į priekį*). Aš ryžausi užteiti. Jūs mūsų nebekviečiate, o mama jaudinas. Egi, ar jau sužinojote, ką norėjote žinoti?

GASTONAS. Taip, aš jums dėkoju. Aš sužinojau viską, ką norėjau.

Žiuljetė išeina.

ŽORŽAS. O! Žinoma, tai nelabai graži istorija... Bet, neatsižvelgiant į tai, kas kalbama, aš vis dėlto tikiu, jog iš esmės tai buvo tik nelaimingas atsitikimas, vaikiškumas, liūdnas vaikiškumas. Ir nepamiršk, jog tu tada turėjai tik septyniolika metų.

Abu tyli. Jis suglumęs.

Ką ji tau papasakojo?

GASTONAS. Ji papasakojo, ką ji matė.

ŽORŽAS. Jinai papasakojo jums, jog peštynės įvyko dėl jūsų pirmavimo klube? Dėl asmeninių priežasčių Marselis išstojo iš tavo klubo ir varžėsi su tavimi kaip kito klubo dalyvis.

Gastonas tyli.

Tai versija, kuria aš norėčiau tikėti. Tiesa, Granšanas paskleidė kitokią versiją, bet aš niekad ja netikėjau. Ši versija buvo tik kvailas ir piktas išmislas.

GASTONAS (*žiūri į jį*). Ar jūs labai jį mylėjote?

ŽORŽAS. Juk jis vis dėlto buvo mano jauniausias brolis. Bet yra ir daugiau dalykų... Ak, tu buvai baisus.

GASTONAS. Kol aš dar turiu teisių, aš paprašysiu sakyti: jis buvo baisus.

ŽORŽAS (*pasakoja su priverstina šypsena*). Taip... baisus. O, kiek tu mums esi suteikęs rūpesčių! Ir jei tu sugrįši į mūsų tarpą, tai tau teks dar rimtesnių dalykų, negu ši nelaiminga istorija, kuri, tavo laimei, ne visiškai aiški.

GASTONAS. Tai man reikia sužinoti dar daugiau dalykų?

ŽORŽAS. Ko nori, tu buvai vaikas, vaikas, paliktas sau šiame chaotiškame pasaulyje. Mama su savo principais tik erzino tave, tu vis daugiau tolinais nuo mūsų. Aš tau neturėjau įtakos... Tu iš tiesų padarei didelę kvailybę, kuri, pirmiausia, mums labai brangiai kaštavo... Tu žinai, kai mes, vyresnieji, buvome fronte, tai jūs, jaunesnieji, manėte, jog viskas leista. Tu sumanei padaryti vieną biznį. Kažin, ar tu pats juo tikėjai? O gal tai buvo tik pretekstas tavo tikslams pasiekti? Tu pats galėsi mums atsakyti, jei tik tau vėl sugrįš visa atmintis. Tu apžavėjai, būtent apžavėjai, seną mūsų šeimos draugę. Tu sugebėjai iš jos išvilioti didžiulę pinigų sumą - apie penkis šimtus tūkstančių frankų. Tu buvai lyg koks tarpininkas. Tu pasirūpinai kažkokios, žinoma, tik įsivaizduojamos, finansinės įstaigos blankais. Tu pasirašinėjai netikrus čekius. Vieną dieną viskas iškilo aikštėn. Bet buvo jau per vėlu. Pavyko išgelbėti tik kelis tūkstančius frankų. Kitą visą, Dievas žino, taip tu praleidai su moterimis ir su keliais draugais... Žinoma, mums teko patiems padengti visus tavo išekvojimus.

GASTONAS. Bet džiaugsmas, su kuriuo jūs nusiteikę sutikti savo brolių, iš tiesų nuostabus.

ŽORŽAS (*nuleidžia galvą*). Jis dar didesnis, negu tu gali įsivaizduoti.

GASTONAS. Ką sakote? Ar yra dar daugiau dalykų?

ŽORŽAS. Mes apie tai pasikalbėsime kitą kartą.

GASTONAS. Kodėl kitą kartą?

ŽORŽAS. Taip geriau. Aš turiu pakviesti mamą. Ji nerimsta taip ilgai nepakviečiama.

GASTONAS (*jj sulaiko*). Kalbėkite – nesivaržykite. Aš beveik esu tikras, jog nesu jūsų brolis.

ŽORŽAS (*kurį laiką tylėdamas žiūri į jį. Paskui dusliu balsu taria*). Tačiau jūs labai į jį panašus. Tas pats veidas, tik nuskaidrintas kažkokio nerimo.

GASTONAS (*šypsodamas*). Aštuoniolika metų: aš neraukšlėto jo neprisimenu.

ŽORŽAS. Tai ne tik raukšlės. Tai nusidėvėjimas. Bet nusidėvėjimas, kuris švelnina, lygina. Tarytum švelnumo ir gerumo nerimas būtų įsikūnijęs tavo veide.

GASTONAS. Taip. Dabar aš suprantu, jog jūsų brolio veide būtų sunku pastebėti švelnumo pėdsakus.

ŽORŽAS. Jūs klystate. Jis buvo šiurkštus, lengvabūdiškas, nepastovus... Bet... aš jį labai mylėjau tokį, koks jisai buvo. Jis buvo gražesnis už mane. Galbūt jis nebuvo gabesnis už mane, bet buvo jautresnis už mane, ir, žinoma, daug šaunesnis už mane... (*Ima dusliai kalbėti*) Jisai buvo žavingesnis už mane. Ir žinote, jis savotiškai ir mane mylėjo. Jis brendimo metu man jautė dėkingą švelnumą, kuris mane labai jaudino. Štai kodėl man buvo taip sunku, sužinojus apie visus jo žygdarbius. (*Jis nuleidžia galvą, tarytum jis pats jaustųsi esąs kaltas*) Po to aš jo neapkenčiau, taip, neapkenčiau. Bet paskui tas labai greit praėjo.

GASTONAS. Bet kodėl taip?

ŽORŽAS (*pakelia galvą ir žiūri į jį*). Ar tai tu, Žakai?

Gastonas krusteli.

Nors aš sau sakau, jog jisai buvo jaunas, jog jis buvo silpnas, kaip ir visi smurtingieji... Nors aš sakau, jog vykstant į frontą gražioms lūpoms viską leista. Nors aš sakau, jog aš buvau toli, o ji buvo labai jauna...

GASTONAS. Lukterėkite, man ne viskas aišku. Jis sugundė jūsų žmoną? (*Pauzė*) Jūsų žmoną?

Žoržas pritariamai linkteri galva; Gastonas, dusliai

ŽORŽAS (*liūdnai šyptelėjęs*). Tai, galbūt, jūs.

GASTONAS (*po pauzės, palaužtu balsu*). Jus vadina Žoržu?

ŽORŽAS. Taip.

GASTONAS (*akimirką žiūri į jį, o paskui taria su nevykusiū švelnumu*). Žoržai...

PONIA RENO (*pasirodžiusi prieangyje*). Tu čia, Žoržai?

ŽORŽAS (*su ašarų pilnomis akimis, varžydamasis savo jausmų antplūdžio*). Atleiskite man, aš išeinu.

Jis greit nueina į kitas duris.

PONIA RENO (*įeidama į kambarį*). Žakai...

GASTONAS (*nepajudėdamas*). Taip.

PONIA RENO. Įspėk, kas atvyko?.. Ak, tai drąsa.

GASTONAS (*pavargusiai*). Aš nieko neatsimenu, o jau spėlioti...

PONIA RENO. Teta Liuzė, mano brangusis! Taip, teta Liuzė.

GASTONAS. Teta Liuzė. Ir tai drąsa?..

PONIA RENO. Ak, tu gali patikėti!.. Po to viso, kas įvyko! Aš tikiuos, jog tu suteiksi man malonumo ir nesistengsi su ja susitikti. Jei tu žinotum, kaip ji yra pasielgusi!.. Ir, be to, tu neapkentei jos. O savo pusbrolio Juliaus, mano mažyti, tu neapkentei visa savo būtybe ir visiškai teisėtai.

GASTONAS (*ir toliau nekrustelėdamas*). Vadinasi, aš dar mėgau neapkęsti. Tačiau kiek visko aptinki savo praeityje.

PONIA RENO. O ar žinai, ką tau yra padaręs Julius, šis niekšelis. Egzaminų metu jis tave apskundė, jog tu turėjai pasislėpęs logaritmų lentelę... Mano pareiga tau papasakoti visas šias

istorijas, nes ir taip tu gali šiuos žmones gražiai sutikti, juk tu nieko nebeatsimeni!.. O štai Žeraras Diubikas, be abejo, ateis tau saldžiai nusišypsoti... Jis sutrukdė tau įeiti į Filjero firmą, tave apšmeiždamas jos direkcijos akyse. Taip, mes vėliau sužinojome, jog tai jo darbas. Aš tikiuos, jog tu jam užtrenksi duris, kaip ir daugeliui kitų, apie kuriuos aš tau vėliau papasakosiu, nes ir jie yra tave šlykščiai išdavę.

GASTONAS. Ak, kokia maloni praeitis!..

PONIA RENO. Bet ponią Bukon tu išbučiuosi, nors paralyžius vargšėlę yra subjaurojęs. Jinai tave matė gimstantį.

GASTONAS. Man atrodo, jog dėl to nėra pakankamo pagrindo ją mylėti.

PONIA RENO. O be to, ji tave slaugė, kai tu buvai susirgęs plaučių uždegimu. Tuo pačiu metu ir aš sirgau... Jinai išgelbėjo tau gyvybę, mano berniuk!

GASTONAS. Tiesa, dar yra ir dėkingumas. Apie jį aš ir nepagalvojau. *(Pauzė)* Pareigos, neapykanta, skriaudos... Ir aš tikėjau visa tai aptikti savo atsiminimuose? *(Nutyla, susimąsto)* Ak, aš dar pamiršau sąžinės graužatį. Dabar aš turiu jau visą praeitį. *(Jis eina prie jos keistai šypsodamasis)* Jūs dabar matote, koks aš reiklus. Bet aš savo praeityje norėčiau aptikti ir ko nors šviesaus, kokio nors džiugesio. Jei galima ir truputį entuziazmo. Ar negalėtumėte man ir tai pasiūlyti?

PONIA RENO. Mano mažyti, aš tavęs nebesuprantu.

GASTONAS. Tačiau tai labai paprastas dalykas; norėčiau, kad jūs man papasakotumėt apie mano kai kuriuos džiaugsmus. Mano neapykanta, mano sąžinės graužimas man nieko nesako. Atskleiskite man kokį nors savo sūnaus džiaugsmą: aš norėčiau išgirsti, kaip jis manyje suskambės.

PONIA RENO. O, tai nesunku! Tu daug turėjai džiaugsmų... Tu buvai taip lepinamas!

GASTONAS. Egi, papasakokite nors apie vieną.

PONIA RENO. Gerai. Bet sunku iš karto taip prisiminti, nežinau kuo pradėti...

GASTONAS. Pradėkite bet kuo.

PONIA RENO. Na gerai, kai buvai dvylikos metų...

GASTONAS (*įq pertraukia*). Geriau pradėti atidengti suaugusio žmogaus džiaugsmams. Visa kita man atrodo per daug tolima.

PONIA RENO (*staiga suglumusi*). Bet žinai... Kai tu užaugai... Daug ko tu nepasakodavai man. Žinai, jaunuolis... Tu išeidinėdavai. Kaip ir visi kiti jaunuoliai... Tada jūs jautėtės kaip karaliai. Tu lankydavai barus, dalyvaudavai arklių lenktynėse... Tu su savo draugėmis dalydavais džiaugsmams, o su manim...

GASTONAS. Argi jūsų akivaizdoje jis niekad nesidžiaugdavo?

PONIA RENO. Žinoma, džiaugdavosi. Štai baigiamųjų egzaminų dieną...

GASTONAS (*įq pertraukia*). Ne, neprisiminkime egzaminų! Vėlesnius laikus. Kai aš nusikračiau vadovėliais ir kai į mano rankas dar nebuvo įdėtas šautuvas. Tuos kelis mėnesius, pats to nesuvokdamas, aš pergyvenau visą suaugusio žmogaus gyvenimą.

PONIA RENO. Aš stengiuos atsiminti. Bet tada tu taip retai būdavai namuose, tu gi žinai... Tu tada taip stengeis suaugusio žmogaus gyvenimu pagyventi.

GASTONAS. Bet, būdamas aštuoniolikos metų, nors kažin kiek vaidintumei suaugusį žmogų, vistiek pasilieki vaiku! Pasitaikydavo, pavyzdžiui, jog užsidarydavau vonios kambaryje ir niekas kitas tenai negalėdavo patekti, virėjai pasakydavau kokį nors baisų žodelį, ar triukšmingai sutikdavau juokingą tramvajaus konduktorių... Ir aš juokdavausi jūsų akivaizdoje. Ar džiaugdavaus gavęs dovanėlę ar išvydęs tik saulės spindulį... Tegul tai bus nedidelis džiaugsmas, nors ir labai mažytis. Aš juk nebuvau neurastenikas ar melancholikas?

PONIA RENO (*staiga suglumusi*). Aš turiu tau prisipažinti, mielasis mano Žakai... Tiesa, apie tai aš maniau vėliau pasikalbėti ramesniu tonu... Žinai, tuo metu mudu abu nelabai sutardavome... O tai buvo paprastas vaikiškumas! Dabar, praslinkus tiek laiko, gali pasirodyti rimtesniu dalyku, negu kad iš tiesų buvo. Taip, tuo metu, tau baigus mokyklą ir ligi išeinant į kariuomenę, mudu buvome susipykę ir tarp savęs niekad nesikalbėdavome.

GASTONAS. Ak štai kas!

PONIA RENO. Žinoma, dėl menkniekių.

GASTONAS. Ir šis susipykimas ilgai truko?

PONIA RENO. Beveik ištisus metus.

GASTONAS. Egi, mudu, pasirodo, buvome atkaklūs! Ir kas pirmas pradėjo?

PONIA RENO (*pasvyravusj, pagalvojusi*). Aš, jei nori... Bet tu suteikei priežastį. O paskui jau nebuvo galima palaužti tavo kvailo atkaklumo.

GASTONAS. Argi dėl jaunuoliško atkaklumo jūs su savo sūnumi negalėjote pasikeisti nors vienu kitu žodžiu?

PONIA RENO. Kad susitaikintume, tu nepadarei nė vieno žingsnio. Nė vieno!

GASTONAS. Bet kai aš vykau į frontą, tai mudu vis dėlto susitaikėme? Juk jūs negalėjote manęs napabučiuoti ir leisti man išvykti į frontą.

PONIA RENO (*staiga po pauzės*). Nesusitaikėm. (*Vėl po pauzės, greitakalbiškai*) Dėl tavo kaltės tą dieną aš tavęs laukiau savo kambaryje. O tu laukei savajame kambary. Tu norėjai, kad aš, tavo motina, padaryčiau pirmąjį žingsnį! Po to, kai tu buvai mane baisiai įžeidęs. O kiek kiti tave prikalbinėjo! Bet tu jokių būdu nenorėjai nusileisti. Taip ir išėjai į frontą su manimi nesusitaikęs.

GASTONAS. O kiek metų aš tada turėjau?

PONIA RENO. Aštuoniolika.

GASTONAS. Turbūt, aš nežinojau, kurėjau. Aštuoniolikmečiams karas atrodo kaip įdomus nuotykis. Bet jūs turėjote suprasti, kurėjau. Juk tada buvo jau ne 1914 metai, kai motinos gėlėmis puošdavo šautuvus.

PONIA RENO. Aš maniau, jog karas baigsis greičiau, negu tu suskubsi išvykti iš kareivinių. Be to, dar tikėjau, jog tuojau prieš išvykdamas į frontą, dar suskubsi mus aplankyti. O tu juk buvai toks griežtas ir toks žiaurus.

GASTONAS. O ar jūs negalėjote ateiti pas mane ir pasakyti: „Ką, ar tu išprotėjai? Apkabink mane!“

PONIA RENO. Aš bijojau tavo akių... Aš bijojau tavo puikybės priepuolio. Tu galėjai mane išvyti lauk...

GASTONAS. Egi, tada galėjote sugrįžti ir verkti prie mano durų, maldauti manęs, parpulti ant kelių, kad tik aš sutikčiau jus apkabinti ir susitaikinti. Ak, kaip negerai, kad neparpuolėt ant kelių.

PONIA RENO. Bet, Žakai, aš gi motina!..

GASTONAS. Aš buvau tik aštuoniolikos metų, ir mane siuntė mirti. Man gėda tai pasakyti, bet, neatsižvelgiant į mano žiaurumą, į mano jaunuolišką kvailą išdidumą, jums reikėjo parpulti ant kelių ir maldauti atleidimo.

PONIA RENO. Bet kodėl? Juk aš nieko blogo jam nebuvau padariusi.

GASTONAS. O ką aš padariau, kad tarp mudviejų atsivėrė neperšokama praraja?

PONIA RENO (*staiga tų laikų tonu*). O tu tada sumanei vesti kažkokią siuvėjęlę, dievažin kur aptiktą, kuri, be abejo, nesutiko pasidaryti tavo meiluže. Sutuoktuvės - tai ne lengvabūdiškas nuotykis! Mes negalėjome tau leisti susikompromituoti ir tą mergaitę atsivesti į mūsų namus?

Nesakyk, kad tu ją mylėjai... Argi, turint tik aštuoniolika metų, mokama taip giliai ir tvirtai mylėti, kad jau būtų galima susituokti ir sudaryti šeimos židinį... O be to, vesti kažkokią siuvėjęlę, su kuria tik prieš tris savaites buvai susipažinęs kažkokioje šventėje?

GASTONAS (*po pauzės*). Žinoma, tai buvo kvailystė... Bet jūs žinojote, jog po kelių mėnesių mane išsiųs į frontą. Gal tik šią vieną kvailystę man ir buvo skirta padaryti? Juk man tada gal tik keli mėnesiai buvo skirta gyventi. Ir jūs neleidote man patirti šio nedidelio džiaugsmo...

PONIA RENO. Bet juk niekas tada nemanė, jog tu eini mirti!.. O be to, aš tau ne viską pasakiau. Tu su iškreiptu veidu ir pakėlęs ranką prieš mane, savo motiną, rėkai man tiesiai į akis: „Aš tavęs neapkenčiu! Aš tavęs neapkenčiu!“ (*Pauzė*) Štai kodėl aš tavęs laukiau savo kambaryje, tikėdamasi, jog tuojau ateisi pas mane, anksčiau, negu paradinės durys užsitrenks.

GASTONAS (*po pauzės, švelniai*). Ir aš numiriau, turėdamas aštuoniolika metų, ir man nebuvo leista patirti net mažytės trumputės laimės, nes kiti ją laikė tik kvailyste. Ir jūs nesusitaikėte su manimi. Visą naktį aš gulėjau aukštelninkas, visą laiką man iš žaizdos bėgo kraujas, ir aš buvau daug vienišesnis už kitus, kurie mirdami kartojo savo motinų vardus.

Pauzė. Jis kalba, tarytum vienas sau.

Tai tiesa, aš jūsų neapkenčiu.

PONIA RENO (*šaukia, išsigandusi*). Bet, Žakai, kas tau?

GASTONAS (*atsipeikėja ir ją pamato*) Ką? Atleiskite... Aš jūsų prašau atleisti.

Jis atsitolina, užsidaro savyje, sužiaurėja.

Aš nesu Žakas Reno. Aš čia nieko nematau, kas man būtų priklausę. Tik vieną akimirką, jūsų beklausydamas buvau pasijutęs juo esąs. Atleiskite man. Supraskite, jog žmogui, praradusiam atmintį, sunku vienu žygiu įsisavinti visą savo praeitį. Jei jūs norite ne tik man padaryti malonumą, bet mane ir išgelbėti, leiskite man sugrįžti į prieglaudą. Aš tenai sodinau salotas, valiau parketus. Dienos bėgo... Taip praslinko mano kita gyvenimo pusė. Taip prabėgo mano pastarieji aštuoniolika metų. Bet jie nepaliko to, kas primintų man jūsų baisiąją praeitį.

PONIA RENO. Bet, Žakai...

GASTONAS. O be to, nebevadinkite manęs Žaku... Tasai Žakas jau per daug visko yra pridaręs. Gastonas - taip geriau. Nors jis yra niekas, bet aš žinau, kas jis. Bet tasai Žakas, kuris žudė paukščius, kuris apgaulinėjo, kitus įžeidinėjo ir vienas išėjo į karą su niekuo neataisveikinęs, kurio niekas nepalydėjo į traukinį, kuriam net nebuvo lemta patirti meilės - tasai Žakas man sukelia siaubą.

PONIA RENO. Bet, mano mielas berniuk...

GASTONAS. Eikite šalin! Aš nesu jūsų mielas berniukas.

PONIA RENO. Egi, tu ėmei su manimi kalbėti, taip, kaip anksčiau darydavai.

GASTONAS. Man nėra jokio „anksčiau“, aš dabar jums kalbu. Eikite šalin!

PONIA RENO (*ir ji pasipučia kaip ir anksčiau*). Gerai, Žakai! Bet kai kiti tau įrodys, jog aš esu tavo motina, tau teks prašyti, kad aš tau atleisčiau!

Ji išeina, nepastebėjusi Valentino, kuri iš koridoriaus girdėjo paskutinius žodžius.

VALENTINA (*pasirodo, poniai Reno išėjus*). Jūs sakote, kad Žakai net neteko mylėti. Iš kur jūs tą žinote, jei visiškai nieko nežinote?

GASTONAS (*žvairomis žvilgterėjęs į ją*). Jūs irgi nešdinkitės šalin!

VALENTINA. Kodėl jūs taip su manim kalbate? Kas jums atsitiko?

GASTONAS (*šaukia*). Eikite šalin! Aš nesu Žakas Reno.

VALENTINA. Jūs reikiate tarytum ko bijotumėt.

GASTONAS. Truputį ir bijau.

VALENTINA. Bijoti, tai dar nepakenčiama. Baisu už savo pečių pajusti jaunojo Žako šešėlį. Bet kodėl jūs taip neapkenčiate manęs?

GASTONAS. Mane erzina jūsų šypsena, su kuria žiūrite į mane nuo to meto, kai aš čia atvykau. Jūs buvote jo meilužė.

VALENTINA. Kas drįso tai pasakyti?

GASTONAS. Jūsų vyras.

Pauzė.

VALENTINA. Na gerai, jūs buvote mano meilužis, dabar sugrįžote ir aš noriu vėl ja būti. Argi jūs toks keistas, jog tai laikote blogu dalyku?

GASTONAS. Jūs kalbate kaip kažin koks Dunojaus kaimietis. Keisto Dunojaus, kurio vandenys juodi, o krantai be vardo. Aš žmogus, tolimas civilizacijai. Ką gali žinoti, gal ir gerai būtų suvilioti savo brolio žmoną, brolio, kuris jus mylėjo ir jums padarė daug gera?

VALENTINA (*švelniai ir tyliai*). Tą vasarą, kurią Dinare mes visi susipažinome, aš žaidžiau tenisu, aš plaukiau su jumis dažniau, negu su jūsų broliu. Su jumis dažniau laipiojau po uolas. Aš

bučiavausi tik su jumis. Paskui, kai į jūsų motinos namus mane ėmė kviesti į pobūvius, jūsų brolis pamilo mane, bet aš ateidavau tik pas jus.

GASTONAS. Bet vis dėlto jūs ištekėjote už mano brolio?

VALENTINA. Jūs tada buvote dar vaikas. O aš buvau našlaitė, nepilnametė, be santimo. Teta iš gailestingumo mane išlaikė, o aš už tai brangiai užmokėjau, ne dėl to turėjau atsakyti trims jaunuoliams. Kodėl aš turėjau kitam pasiduoti, jei tekėdama už Žoržo, galėjau būti arti jūsų?

GASTONAS. Į tokius klausimus atsakinėja moterų žurnalai.

VALENTINA. Aš pasidariau jūsų meilužė grįžusi iš povestuvinės kelionės.

GASTONAS. Štai kaip! Gal būtų buvę geriau, jei mudu būtume truputį palaukę?

VALENTINA. Truputį? Bet laukėme du mėnesius, du baisius mėnesius! Bet užtat paskui turėjome nemažai laiko – tuojau prasidėjo karas, ir Žoržas rugpjūčio ketvirtą dieną išvyko į frontą... Bet, Žakai, šie septyniolika metų...

Ji uždeda ranką ant jo pečių, bet šis pasitraukia.

GASTONAS. Aš nesu Žakas Reno.

VALENTINA. Ir vis dėlto... Leiskite pažiūrėti nors į šešėlį to vienintelio žmogaus, kurį aš mylėjau...

Ji nedrąsiai šypsosi.

O, tu surauki savo kaktą...

Ji tiesiai jam žiūri į akis, o jis suglumsta.

Argi jūsų atminties sandėlyje neliko nieko, kas primintų mane, pavyzdžiui - žvilgsnio, intonacijos?

GASTONAS. Nieko.

VALENTINA. Nebūkite toks žiaurus, nors grįžote iš kažkokio pragariško Dunojaus! Supraskite, jog moteriai, kuri mylėjo, po tokio ilgo nebuvimo, nelengva susitikti su savo mylimuoju, tiksliau sakant, su jo šešėliu, kuris lygiai taip pat kraipo burną ir rauko kaktą.

GASTONAS. Galbūt, aš esu tikslus jo šešėlis, bet aš nesu Žakas Reno.

VALENTINA. Atidžiai j mane įsižiūrėkite.

GASTONAS. Aš labai atidžiai j jus žiūriu. Jūs esate žavi. Bet aš nesu Žakas Reno!

VALENTINA. Bet ar jūs esate tikras, jog tarp mudviejų nieko nėra buvę?

GASTONAS. Nieko.

VALENTINA. Vadinas, jūs jau niekad nebeatgausite atminties.

GASTONAS. O gal šitaip ir geriau.

Pauzė. Jis vis dėlto darosi neramus.

O kodėl aš jau niekada nebelaimėsiu sau atminties?

VALENTINA. Nes jūs nebeatsimenate žmonių, kuriuos matėte prieš dvejus metus.

GASTONAS. Prieš dvejus metus?

VALENTINA. Prieglaudoje pasirodė nauja laikina siuvėja...

Pauzė. Staiga jis klausia

GASTONAS. Kas jums tai pasakė?

VALENTINA. Niekas. Mano vyro motinai sutinkant, aš priėmiau šį pavidalą, kad galėčiau laisvai prie jūsų priėti. Žmogau be atminties, atidžiai j mane pažiūrėkite...

GASTONAS (*susijaudinęs, ją prieš jos valią pritraukia prie savęs*). Tai jūs būsite ta siuvėja, kuri buvo pas mus tik vieną dieną?

VALENTINA. Taip, tai aš.

GASTONAS. Bet tą dieną jūs nieko man nepasakėte?

VALENTINA. Aš iš anksto nieko jums nesakiau... Aš labai tikėjau mūsų meile ir maniau, jog mudviejų suartėjimas sugrąžins jums atmintį.

GASTONAS. O paskui?

VALENTINA. O paskui, kai aš jau rengiaus jums pasakyti, mus sučiupo. Juk atsimenate?

GASTONAS (*atsimena ir šypsosi*). A! Ekonomė!

VALENTINA (*taip pat šypsosi*). Taip, ekonomė.

GASTONAS. Bet jūs šaukėte, jog mane pažinote?

VALENTINA. Šaučiau, bet tai darė penki šimtai šeimų.

GASTONAS (*staiga nerviškai ima juoktis*). Tai tiesa! Juk visi mane savinasi. Ir tas neįrodo, jog aš esu Žakas Reno.

VALENTINA. Bet jūs vis dėlto pažinote savo siuvėją su dideliu glėbiu drabužių?

GASTONAS. Žinoma, atsiminiau. Aš tik praeities nebeatsimenu, o apie dabartį turiu geriausią atmintį.

VALENTINA. Ir jūs nenorite vėl apkabinti savo siuvėjos?

GASTONAS (*ją atstumdamas*). Pirma reikia sužinoti, ar aš esu Žakas Reno.

VALENTINA. O jei jūs esate Žakas Reno?

GASTONAS. Jei pasirodys, jog aš esu Žakas Reno, tai jokių būdų jos neimsiu į savo glėbį. Aš nenoriu būti savo brolio žmonos meilužiu.

VALENTINA. Bet jūs jau buvote juo!..

GASTONAS. Tai atsitiko labai seniai, ir aš po to buvau toks nelaimingas, kad nusiploviau jaunystės kaltes.

VALENTINA (*triumfuojančiai besijuokdama*). Jūs vėl pamirštate savo siuvėją!.. Jei jūs esate Žakas Reno, tai tik prieš dvejus metus buvote savo brolio žmonos meilužis. Tai jūs, tikrai jūs, o ne tasai tolimasis pamirštas jaunuolis.

GASTONAS. Aš nesu Žakas Reno!

VALENTINA. Klausyk, Žakai, jau reikia baigti su šiuo žmogaus be praeities palaimintu nerūpestingumu. Klausyk, Žakai, vis dėlto reikia save priimti. Nežiūrint mūsų gražios ir žavios moralės ir mūsų brangios laisvės, mes vis dėlto turime save priimti tokie, kokie esame... Šie septyniolika prieglaudos metų, kurių metu išlikai toks tyras, tai buvo tavo antroji jaunystė, kuri šiandien jau baigiasi. Tu vėl pasidarysi vyras su visomis jo pareigomis, su visomis dėmėmis, su visais išbraukimais ir taip pat su visais džiaugsmiais. Žakai, priimk save ir neatsisakyk manęs.

GASTONAS. Jei bus rimtų įrodymų, tai reikės save priimti, bet prie jūsų negrįšiu.

VALENTINA. Bet nori ar nenori, tai jau įvyko prieš dvejus metus!

GASTONAS. Aš nenoriu iš savo brolio paveržti žmoną.

VALENTINA. Kada tu atsisakysi nuo šių skambių žodžių? Tu pats įsitikinsi, kai dabar daraisi vyru, jog nė viena tavo naujojo gyvenimo problemų nebus tokia paprasta, kurią galėtumei kokiu nors formule nusakyti... Taip, tu mane iš savo brolio buvai paveržęs. Bet jis pirmas mane paveržė iš tavęs, ir vien todėl, kad jisai jau buvo vyras, savo veiksmų šeimininkas, o tu dar buvai per jaunas.

GASTONAS. Čia kalba eina ne tiek apie jus... O aš dabar bevėlyčiau daugiau nebevilioti pagyvenusių damų ir tarnaičių nebeprivartauti.

VALENTINA. Kokių tarnaičių?

GASTONAS. Tai vėl nauja smulkmena... Aš bevėlyčiau daugiau nebepakelti rankos prieš savo motiną. Aš bevėlyčiau nebekartoti savo baisaus antrininko kvailysčių.

VALENTINA. Kaip tu šūkajai!.. Bet tu labai neseniai buvai visiškai arti šito viso.

GASTONAS. Aš senai beširdei damai pasakiau, jog aš neapkenčiu jos, bet ši sena dama nėra mano motina.

VALENTINA. Žakai, tai jinai! Ir kodėl tu jai taip žiauriai ir karštai pasakei. Kaip pats matai, tau pakako tik vieną valandą pabendrauti su savo praeities žmonėmis, taip tu nesąmoningai ėmei elgtis taip, kaip seniau. Žakai, paklausyk, aš pasišalinu, sugrįžtu į savo kambarį, nes tave jau apėmė siutas. Po dešimties minučių tu pakviesi mane, nes tavo pykčiai baisūs, bet netrunka ilgiau kaip dešimt minučių.

GASTONAS. Ką jūs žinote apie mane? Pagaliau mano kantrybė jau išsenka. Jūs stengiatės man įteigti, jog geriau pažįstate mane, negu aš pats.

VALENTINA. Na, žinoma!.. Žakai, paklausyk. Aš žinau lemiantį įrodymą, kurio niekam negalėjau pasakyti...

GASTONAS (*pašokęs atgal*). Aš jums netikiu!

VALENTINA (*šypsosi*). Palauk, aš dar nieko nepasakiau.

GASTONAS (*šaukia*). Aš nenoriu jums tikėti. Aš nenoriu niekuo tikėti. Aš nebenoriu, kad kas nors kalbėtų apie mano praeitį.

KUNIGAİKŠTIENĖ (*tiesiog įlekia į sceną, paskui ją eina Jusparas. Valentina pasislepia vonios kambaryje*). Gastonai, Gastonai! Tai baisu! Atsirado dar viena šeima! Šie žmonės įsiutę, plūstasi baisiausiais žodžiais, mane įžeidinėja. Dabar aš supratau, jog padariau beprotišką klaidą laikraščiuose paskelbtos tvarkos... Šie žmonės meno esą apgauti. Jie pasiryžę sukelti skandalą ir mus dievažin kuo apkaltinti!

JUSPARAS. Ponia, aš esu tikras, jog niekas nedirš jūsų įtarti.

KUNIGAİKŠTIENĖ. Tada jūs nesuvokiate, jog juos svaigina tie du šimtai tūkstančių frankų! Jie kalba apie favoritizmą, apie įstatymų sulaužymą. Dar truputis, ir jie Alberą apkaltins, jog jis už Gastoną ima didelius kyšius.

VYRESNYSIS LIOKAJUS. Atleiskite, ponias kunigaikštienė, bet štai atvykę nauji ponai reikalauja, kad ponas Jusparas ar ponias kunigaikštienė tuojau juos priimtumėte.

KUNIGAİKŠTIENĖ. O kokias Jų pavardė?

VYRESNYSIS LIOKAJUS. Jie man įteikė tik komercinę kortelę ir todėl aš nediršau tuojau jos įduoti ponias kunigaikštienėi.

Labai iškilmingai ją perskaito.

„Bugrano pieninė. Sviestas, kiaušiniai, sūriai“.

KUNIGAİKŠTIENĖ (*sklaidydama savo užrašų knygutę*). Bugranas, jūs pasakėte, jog tai Bugranas? Tai pienininkė!

LIOKAJUS (*pasibeldžia į duris, o paskui įeina*) Atleiskite, ponია, kažkoks ponas ar, tiksliau, kažkoks žmogus prašo, kad ponia kunigaikštienė tuojau jį priimtumėte. Atsižvelgdamas į jo išvaizdą, aš nedrįsau jo čia įvesti.

Vėl sklaidydama savo užrašų knygutę.

Jo pavardė? Legropatras, ar Madansalis?

LIOKAJUS. Legropatras, ponia kunigaikštienė,

KUNIGAİKŠTIENĖ. Legropatras - tai naktinis sargas! Įleiskite jį su didele pagarba. Jie visi atvyko vienu ir tuo pačiu traukiniu. Aš esu tikra, jog ir Madansaliai tuoj atvyks. Aš Bontbroną iššaukiau prie beleženo. Aš išmokysiu juos kantrybės!

Ji skubiai išeina. Paskui ją išeina ir Jusparas.

GASTONAS (*pavargęs murma*). Visi jūs turite įrodymų, panašių nuotraukų, tikslų kaip nusikaltimai atsiminimų... Aš visų jūsų klausau ir jaučiu, jog po truputį už mano pečių iškyla hibridiška būtybė, kurioje šis tas yra iš jūsų sūnų, bet nė truputėlio ten nėra manęs, nes jūsų sūnūs nieko neturi iš mano būtybės. (*Tęsia toliau*) Aš. Aš. Aš esu, neatsižvelgiant į visas jūsų istorijas... Jūs visiškai neseniai čia pat kalbėjote apie mano gyvenimo nuostabų paprastumą... Jūs juokaujate! Pabandykite surinkti visas dorybes, visas ydas ir visa tai užsidėti ant savo pečių.

VALENTINA (*grįžta, vos tik kunigaikštienė išėjus*). Žakai, tavo likimas labai paprastai išsispręs, jei tu sutiksi nors minutėlę manęs paklaudyti. Žinoma, aš tau siūlau truputį per sunkų palikimą, bet jis tau pasirodys lengvas, nes išvaduos tave nuo visų kitų palikimų. Ar tu sutinki manes paklaudyti?

GASTONAS. Aš jūsų klausau.

VALENTINA. Ar ne tiesa, jog per visus šiuos pastaruosius metus aš tavęs nuogo nemačiau? Čia pat, po kairiąją mente, tu turi randą, visiškai nedidelį randelį, kurio nepastebėjo nė vienas

gydytojas, tave tyręs. Tai pėdsakas nuo mano skrybėlės segtuko. Aš tau 1915 metais suteikiau šį smūgį, pamaniusi, jog tu man neištikimas.

Ji išeina. Vieną akimirką Gastonas stovi abstulbęs. Paskui pradeda iš lengvo nusisegti savo švarką.

KETVIRTAS PAVEIKSLAS

Vairuotojas ir liokajus tamsiame mažame koridoriuje, užsirioglinę ant kėdės, pro jaučio akį žiūri į Žako kambarį.

LIOKAJUS. Egi! Žiūrėk! Jis nusimauna kelnes...

VAIRUOTOJAS (*jj nustumia ir po to užima jo vietą*). Iš tiesų? Bet šis vaikinai visiškai pamišęs! Ir ką jis dabar veikia? Ar ieško pas save blusų? Palauk, palauk. Štai jisai lipa ant kėdės, kad pasižiūrėtų į židinio veidrodį...

LIOKAJUS. Liaukis juokavęs... Jis lipa ant kėdės?

VAIRUOTOJAS. Aš gi tau sakau.

LIOKAJUS (*užimdamas jo vietą*). Leisk ir man pažiūrėti... Na, pamanyk gi. Jis tai daro, kad pamatytų savo nugarą. Aš tau sakau, kad jisai pamišęs. Gerai. Štai jis nulipa žemyn. Jisai jau pamatė, ką norėjo. Vėl apsivelka marškiniais. Atsisėda... Na, pasakyk gi... Ima graudintis!

VAIRUOTOJAS. Ką jis tenai daro?

LIOKAJUS (*suglumęs atsigręžia*). Verkia...

NUSILEIDŽIA UŽDANGA

PENKTAS PAVEIKSLAS

Žako kambarys. Langinės uždarytos. Prieblanda su šviesos pragiedruliais. Tai rytas. Gastonas guli lovoje, jis miega. Vyresnysis liokajus ir paprastas liokajus į kambarį neša gyvulių iškamšas ir jomis apstato lovą. Kunigaikštienė ir ponija Reno iš koridoriaus jiems davinėja nurodymus. Visi kalba pašnabždomis ir vaikščioja ant pirštų galų.

VYRESNYSIS LIOKAJUS. Ponija kunigaikštienė, ar statyti aplink lovą?

KUNIGAİKŠTIENĖ. Taip, taip, aplink lovą, kad jis atvėręs akis iš karto juos visus pamatytų.

PONIA RENO. Ak, jei šių gyvulėlių vaizdas galėtų jam sugrąžinti atmintį!

KUNIGAİKŠTIENĖ. Tai turėtų giliai jį paveikti.

PONIA RENO. Jis labai mėgo juos persekioti! Jis įkrodavo į aukščiausius medžius, kad ten ant šakų galėtų padėti klijų.

KUNIGAİKŠTIENĖ (*vyresniajam liokajui*). Vieną jų padėkite ant pagalvio. Taip, taip, tiesiog ant pagalvio.

VYRESNYSIS LIOKAJUS. Ar ponija kunigaikštienė nemanote, jog jį gali išsigąsti pamatęs šį žvėrelį taip arti savo veido?

KUNIGAİKŠTIENĖ. Puiku, tegul išsigąsta, taip ir reikia, mano bičiuli. (*Prisiartina prie ponios Reno*) Ponija, aš labai sunerimusi. ir to negailu nuo jūsų paslėpti. Vakar man pavyko šiuos žmones nuraminti, pažadėjus, jog iš pat ryto čia bus Jusparas ir mano mielasis Alberas; bet negali žinoti, kokia kaina mums pavyks jais atsikratyti?

LIOKAJUS (*eina*). Ponija kunigaikštienė, tariamieji Gastono giminės atvyko.

KUNIGAİKŠTIENĖ. Štai matote! Aš liečiau jiems atvykti devintą valandą, o jie atvyko penkiom minutėm anksčiau. Šie žmonės nieku būdu nepasitrauks.

PONIA RENO. Viktorai, kur juos įvedėte?

LIOKAJUS. Į didžiąją svetainę.

KUNIGAİKŠTIENĖ. Ar visi tie atvyko, kurie vakar buvo? Kaimiečių paprotys – atvykti grupėmis, kad geriau galėtų ginti savo reikalus.

LIOKAJUS. Ponia kunigaikštienė, šiandien jų atvyko daugiau, negu vakar.

KUNIGAİKŠTIENĖ. Daugiau? Koku būdu?

LIOKAJUS. Taip, ponja kunigaikštienė. Atvyko dar trys, visi drauge. Visai padorios išvaizdos, ponas su mažu berniuku ir guvernante.

KUNIGAİKŠTIENĖ. Su guvernante? Kas per žmogus ta guvernantė?

LIOKAJUS. Ji anglė, ponja kunigaikštienė.

KUNIGAİKŠTIENĖ. A, tai bus Madansaliai!.. Mano nuomone, tai žavūs žmonės. Šeimos angliškoji šaka pretenduoja į Gastoną... Tai jaudinantis dalykas atvykti iš taip toli ieškoti vieno iš savųjų. Ar ne taip? Mano bičiuli, paprašyk šiuos asmenis lukterėti keletą minučių.

PONIA RENO. Ponia, tikiuos, tie žmonės jo nepaims, kol jis nebaigs kalbėtis su mumis?

KUNIGAİKŠTIENĖ. Nesijaudinkite, ponja. Mūsų tyrimai prasidėjo nuo jūsų šeimos, ir mes juos tęsime ligi galo, neatsižvelgiant į tai, ar kam tai patinka, ar ne. Man Alberas šiuo atžvilgiu pažadėjo būti nepermaldujamas. Bet, iš kitos pusės, mes turime būti labai atsargūs ir stengtis išvengti net mažiausio skandalo.

PONIA RENO. Man atrodo, ponja, jūs perdedate skandalo pavojų.

KUNIGAİKŠTIENĖ. Ponia, jūs klystate! Visa kairioji spauda nusiteikusi prieš mano Alberą: mane tai įspėjo patikimi žmonės. Laikraščiai kaip vanagai užpuls mano Alberą ir nesivaržydami jį apšmeiš. To aš negaliu leisti, nors labai norėčiau, kad Gastonas grįžtų į puikią jūsų šeimą. Jei jūs esate motina, tai aš, pirmiausia, esu teta.

Kunigaikštienė Paspaudžia jai ranką.

Bet patikėkite, jog ir mano, kaip ir jūsų širdis, verkia dėl galimų skausmingų ir kankinančių išgyvenimų.

Liokajus su voveraičių iškamšomis praslenka pro ją. Kunigaikštienė jį palydi akimis.

Bet kokios žavios voveraičių odelės! Kodėl niekam neateina į galvą iš jų siūti paltus?

PONIA RENO (*abstulbusi*). Nežinau.

LIOKAJUS. Jos, turbūt, per daug mažos.

VYRESNYSIS LIOKAJUS (*budįs prie durų*). Dėmesio! Atrodo, jog jau pabudo!

KUNIGAİKŠTIENĖ. Greičiau pasislėpkime. (*Vyresniajam liokajui*) Atidarykite langines.

Visas kambarys nušvinta. Gastonas atveria akis. Jis kažką pamato prie savo veido. Išsigąsta ir krūptelėjęs atsisėda lovoje.

GASTONAS. Kas gi čia?

Jis pastebi, jog yra apsuptas žebenکشčių, šešky, voverių. Jis plačiai išplečia akis ir ima šaukti.

Kas čia per žvėrys? Ko jiems reikia iš manęs?

VYRESNYSIS LIOKAJUS (*artinasi prie jo*). Pone, tai tik iškamšos. Tai žvėreliai, kuriuos ponas mėgdavote žudyti. Ar, ponas, jų neatpažįstate?

GASTONAS (*šaukia kimiu balsu*). Aš niekad nežudžiau jokių žvėrių!

Jis pakyla iš lovos. Vyresnysis liokajus skuba prie jo su chalu. Abu eina į vonios kambarį. Bet Gastonas tuojau grįžta ir prisiartina prie žvėrelių.

Ir koku būdu jis medžiojo juos.

VYKESNYSIS LIOKAJUS. Gal, ponas, prisiminsite plieninius spąstus, kuriuos jis užsakydavo, ilgai besirinkęs iš savo katalogų. Kai kuriais atvejais ponas naudodavosi klėjais.

GASTONAS. Ar jie dar būdavo gyvi, kai jis sugaudavo juos?

VYKESNYSIS LIOKAJUS. Pone, dažniausiai jie būdavo dar gyvi. Ponas medžiokliniu peiliu juos pribaidavo. Ponas būdavote labai vikrus.

GASTONAS *(po pauzės, užsimąstęs)*. Kuo būtų galima paguosti šiuos negyvus žvėrelius?

Jie nedrąsiai į juos ištiesia ranką, tarytum norėtų juos paglostyti. Valandėlę jis svajoja.

Kokios švelnios šios ištemptos odelės! Kiekvieną dieną likusiom voveraitėm aš bersiu riešutus ir duonos trupinius. Aš rūpinsiuos, kad visuose žemės plotuose, kurie man priklausys, žebenkštim nebūtų daroma nieko blogo... Bet kaip aš paguosiu tuos žvėrelius, kurių letenėlės buvo patekusios į spąstų žandikaulius ir kurie ištisas naktis kankinosi, nesuprantamo siaubo pagauti?

VYRESNYSIS LIOKAJUS. O, pone, nereikia taip jaudintis. Juk tai buvo tik žvėreliai. O, be to, jau čia nieko nebepadarysi. Juk jau viskas baigta.

GASTONAS *(kartoja)*. Viskas baigta. Ir net jei aš dabar turėčiau galios padaryti laimingais šiuos visus miškų žvėrelius.. Jūs pasakėte: jau viskas baigta.

Jis pasiryžęs žengti vonios kambario link.

Kodėl jūs pakeitėte man vakarykštį chalata?

VYRESNYSIS LIOKAJUS. Pone, šis irgi jūsų. Ponia prašė patiekti jums visus jūsų buvusius chalatus - o gal, ponas, vieną jų atpažinsite.

GASTONAS. Kas čia yra šio chalato kišenėse? Gal kaip vakar, vėl koks nors suvenyras?

VYRESNYSIS LIOKAJUS *(eidamas iš paskos)*. Ne, pone. Šį kartą tai tik naftalino tūtelės.

Užsidaro vonios kambario durys. Kunigaikštienė ir ponias Reno išsineša iš savo slėptuvės.

VYRESNYSIS LIOKAJUS *(prieš išeidamas mosteli ponias Reno)*. Ponia, turbūt girdėjote. Man neatrodo, jog ponas būtų ką nors atpažinęs.

PONIA RENO *(nusivylusi)*. Atrodo, jog jis tyčia nieko nenori prisiminti.

KUNIGAİKŠTIENĖ. Jei tik tas būtų, tai aš padaryčiau jam griežtą pastabą, bet, deja, man atrodo, jog čia daug rimtesnis dalykas.

ŽORŽAS *(jeidamas)*. Ar jis pabudo?

KUNIGAİKŠTIENĖ. Taip. Bet iš mūsų sumanymo nieko neišėjo.

PONIA RENO. Pamatęs šių žvėrelių iškamšas, skausmingai nustebo, bet tai ir viskas.

ŽORŽAS. Ar valandėlei negalėtumėte mudviejų palikti vienu? Aš dar norėčiau su juo vienu pasikalbėti.

PONIA RENO. Žoržai, kad tik tau pasisektų! Aš jau pradėdau prarasti viltį.

ŽORŽAS. Mama, šitaip negalima, priešingai, mes turime stengtis ligi galo. Turime dar tikėtis, kai jau ir jokios vilties nebebus.

PONIA RENO (*truputį įsižeidusi*). Jo elgsena tikrai varginanti. Man atrodo, jog jisai man darosi atkaklus kaip ir anksčiau...

ŽORŽAS. Bet juk jis neatpažino jūsų...

PONIA RENO. O! Juk jisai tokio blogo charakterio? Jis vis tiek toks pat pasilieka - ar su atmintimi, ar be atminties.

KUNIGAİKŠTIENĖ (*prieina prie jos*). Ponia, man atrodo, jūs perdedate jo priešišumą jums. Nei vienu atveju, aš negaliu jums duoti patarimų, bet man atrodo, jog jūs veikiate per daug santūriai ir šaltai. Jūs esate jo motina, tad, po velniais, būkite patetiška, pulkite po kojų, šaukite.

PONIA RENO. Ponia, mano karščiausias troškimas tai, kad Žakas grįžtų čia, į šeimą. Bet jūs iš manes per daug reikalaujate, ypač po to, kas tarp mūsų yra įvykę.

KUNIGAİKŠTIENĖ. Labai gaila. Aš esu tikra, jog tai jį labai paveiktų. Aš, jei kas nors panorėtų iš manęs atimti mano Alberą, tai, turbūt, pasidaryčiau baisesnė už tigrą. O ar žinote, kai kartą jis neišlaikė egzaminų, tai aš kibau į fakulteto dekano barzdą?

Jos išeina. Žoržas beldžiasi į duris, o paskui nedrąsiai įeina į kambarį.

ŽOBŽAS. Žakai, ar galiu su tavimi pasikalbėti?

GASTONO BALSAS (*iš vonios kambario*). Kas ten dar įėjo? Aš gi prašiau, kad nieko neįleistų. Man net neleidžia išsimaudyti nekankindami manęs klausimais ir į panosę nekišdami atsiminimų.

LIOKAJUS (*praverdamas duris*). Pone, ponas vonioje, maudosi. (*Nematomam Gastonui*) Pone, tai ponas.

GASTONO BALSAS (*dar nepatenkintas, bet jau sušvelnėjęs*). Ak, tai jūs?

ŽORŽAS (*liokajui*). Viktorai, valandėlei palik mudu vienus.

Liokajus išeina. Žoržas prieina prie vonios kambario durų.

Žakai, atleisk... Aš, žinoma, suprantu, jog ilginiui tau nusibodo mūsų istorijos... Bet vis dėlto tai labai svarbu, ką tau norėjau pasakyti... Jei tau tas nėra per daug nemalonu, tai prašyčiau man leisti...

GASTONO BALSAS (*iš vonios kambario*). Jūs vėl ruošiate kokią nors savo brolio niekšybę užkrauti ant mano pečių?

ŽORŽAS. Ne. Dabar aš visiškai nemanau kalbėti apie niekšybes, Žakai. Priešingai, jei sutiksi, aš norėčiau su tavimi pasidalinti kai kuriomis mintimis. (*Akimirką jis svyruoja, o paskui pradeda*) Tu juk supranti, jog žmonės, kurie visada buvo padorūs ir savo gyvenime nėra padarę nieko blogo - kai kuriems tai buvo visiškai nesunku - mano, jog jiems viskas leista... Jie smerkia kitus iš savo didybės aukštumų. Jie skundžiasi, jie daro priekaištus... (*Jis staiga paklausia*) Ar tu ant manęs nepyksti už vakarykštį?

Po valandėlės pasigirsta taip pat nepatenkintas balsas.

GASTONO BALSAS. Už ką?

ŽORŽAS. O už visa tai, ką aš papasakojau, perdėdamas ir save laikydamas auka. Už tai, kad savo nelaime aš tave savotiškai šantažavau...

Iš vonios pasigirsta triukšmas. Žoržas išsigandęs atsistoja.

Palauk, palauk, tuojau neišeik iš vonios, leisk man baigti kalbą, šitaip bus geriau, jei tu būsi priešais mane, tai aš vėl imsiu kalbėti kaip tavo brolis ir tada ašen tau nieko gero nepasakysiu... Žakai, supranti tu mane, šiandakt aš daug galvojau. Žinoma, baisu tai, kas įvyko, bet tu tada buvai vaikas ir jinai taip pat. Ar ne taip? O paskui ligi mudviejų sutuoktvių, ji mėgdavo daugiau su tavim vaikščioti negu su manim, judu, turbūt, jau mylėjote kitas kitą, bet tik kaip vargšai bejėgiai vaikai... O aš atėjau ir atsistoja tarp jūsų – suaugęs, su batais, turtingas, žinąs, ko man reikia... aš buvau jau tikras jaunikis, o jos teta, turbūt, ją privertė už manes ištekėti... Apskritai, šiandakt

aš nusprendžiau, jog neturiu teisės tau priekaištauti ir visus savo priekaištus atsiimu atgal, štai kas.

Jis bejėgiškai krinta į kėdę. Gastonas ateina iš vonios kambario, prieina prie jo ir švelniai ant jo pečių uždeda savo ranką.

GASTONAS. Kaip jūs galėjote taip stipriai mylėti tą niekšeljį, tą žvėrelį?

ŽORŽAS. Ką gi čia gali padaryti! Jis buvo mano broilis.

GASTONAS. Bet ar jisai kada nors elgėsi kaip brolis?.. Jis apvogė jus, jisai apgavo jus... Jūs būtumėt pradėję neapkęsti net savo geriausiojo draugo, jei jis būtų taip pasielgęs.

ŽORŽAS. Vienas dalykas - draugas, o vėl kitas - brolis.

GASTONAS. O paskui, argi jūs norėtumėte, kad jis, nors senstelėjęs ir pasikeitęs, vėl atsistotų tarp jūsų ir jūsų žmonos?

ŽORŽAS (*paprastai*). Na ką čia gali padaryti, nors jis būtų ir galvažudys, bet jis yra šios šeimos narys, jo vieta - savo šeimoj, židiny.

GASTONAS (*po pauzės kartoja*). Jis šios šeimos narys. Jo vieta - savo šeimos židiny. Kaip tai paprasta! (*Pats sau*) Jis laikė save geru - ir klydo, doru - ir dvigubai klydo. Jisai dabar vienišas ir laisvas pasaulyje, neatsižvelgiant į prieglaudos sienas, bet pasaulyje pilna žmonių, kuriems jis skolingas, ir kurie jo laukia, o jo net mažiausi veiksmai yra tik praeities veikslių tęsinys. Kaip visa tai paprasta! (*Jis šiurkščiai griebia Žoržą už rankos*) Kam tau reikėjo visa tat man papasakoti? Kodėl jūs man į veidą metate savo brolišką meilę? Ar kad būtų dar paprasčiau? Ar ne taip? (*Jis sunkiai, pavargusiai krinta į lovą*) Jūs savo pasiekėte.

ŽORŽAS (*suglumęs*). Bet, Žakai, aš nesuprantu tavo priekaištų. Patikėk manimi, jog man buvo nelengva padaryti tokį prisipažinimą. Priešingai, aš tai padariau, norėdamas išblaškyti tavo vienatvę, kurią tu nuo vakarykštės dienos turėjai pajusti.

GASTONAS. Ši vienatvė ne pats baisiausias mano priešas.

ŽORŽAS. Tu, galbūt, pastebėjai, kaip tarnai žvilgčioja tarp savęs, pajutę bendrą įtampą. Nereikia manyti, jog niekas tavęs nemylėjo... Mama... (*Susijaudina, pastebėjęs Gastono žvilgsnį.*) Bet aš pagaliau tave labai mylėjau.

GASTONAS. O išskyrus jus?

ŽORŽAS (*suglumęs*). Bet... ką čia kalbėti... Be abejo ir Valentina.

GASTONAS. Ji buvo mane įsimylėjusi. Tai ne tas pats... Vadinasi, tik jūs mylėjote mane.

ŽORŽAS (*nuleidžia galvą*). Galbūt ir taip.

GASTONAS. Bet kodėl jūs mylėjote mane? Kodėl?

ŽORŽAS (*švelniai*). Jūs niekada nesvajojote apie bičiulį, kurį anksčiau būtumėte pažinoję kaip mažą berniuką ir už rankutės būtumėte vedžioję pasivaikščioti? Jūsų bičiulis dar toks jaunas, jog jūs mokote jį skiemenimis skaityti, pirmąsyk pasodinate ant dviračio, pirmąsyk parodote, kaip nardyti po vandenį. Ir jisai dar toks bejėgis, jog reikalingas nuolatinės jūsų globos...

GASTONAS (*po pauzės*). Ar aš buvau dar labai mažas, kai mirė jūsų tėvas?

ŽORŽAS. Tu buvai dvejų metų.

GASTONAS. O jūs?

ŽORŽAS. Keturiolikos. Ir man teko tavimi rūpintis. Juk tu buvai toks mažas. (*Pauzė. Po kurios jisai išdėsto jam svarbiausią savo pasiteisinimą*) Viskam tu buvai per mažas. Pinigams, kuriuos mes per savo kvailumą per anksti tau pradėjome davinėti, mamos griežtumui, mano nuolaidumui ir neapsukrumui. Nuo dvejų metų tu jau kentėjai dėl savo puikybės ir savo smurtingumo. Tu vienas negalėjai šių dvejų šmėklų nugalėti, tai buvo mūsų pareiga tau padėti. Mes ne tik nesugebėjome to viso padaryti, bet kaltinome tik tave vieną ir vienišą išleidome į frontą.. Įsivaizduoju, koks tu vargšas kareivėlis su savo šautuvu, dujokauke ir su dviem krepšiais stovėjai stoties perone!

GASTONAS (*gūžteli pečiais*). Aš manau, jog ir vyrai su dideliais ūsais Ir baisios išvaizdos buvo taip pat tik vargšai kareivėliai, kuriems buvo paskirtas neįveikiamas uždavinys...

ŽORŽAS (*beveik skausmingai šaukia*). Taip, bet tu buvai tik aštuoniolikos metų! Po mirusių kalbų mokymo, po užkariautojų beprasmiško garbinimo, po beprotiškos jaunystės, tuojau tave pasiuntė virtuvėn peiliu žudyti žmones.

GASTONAS (*dirbtinai nusijuokęs*). Na ir kas? Mano nuomone, jaunuolį išmokinti užmušinėti žmones - tai puiki priemonė jį supažindinti su gyvenimu.

VYRESNYSIS LIOKAJUS (*jeina*). Ponia kunigaikštienė prašo poną teiktis ateiti į didžiąją svetainę, kai tik ponas galės tat padaryti.

ŽORŽAS (*pakilęs*). Aš jus palieku. Bet prašau, neatsižvelgti į viską, ką jums dar teks girdėti, šio Žako per daug neniekinkite. Aš manau, jog pirmiausia jis buvo tik vargšas mažytis.

Žoržas išeina. Vyresnysis liokajus pasilieka ir padeda jam apsirengti.

GASTONAS (*staiga jo klausia*). Vyresnysis liokajau?

VYRESNYSIS LIOKAJUS. Pone?

GASTONAS. Ar jūs niekad nieko neužmušinėjote?

VYRESNYSIS LIOKAJUS. Ponas, žinoma, juokaujate. Ponas gerai žino, jei aš būčiau kada nors ir ką nors užmušęs, tai nebūčiau galėjęs pasilikti ponios namuose.

GASTONAS. Taip tai taip, bet karo metu? Pavyzdžiui, durtuvų kovoje netikėtai susidūrus su priešu?

VYRESNYSIS LIOKAJUS. Aš buvau intendantūros kapralas, o intendantūroje mes retai priešą matydavome.

GASTONAS (*pastiręs, išblyškęs ir labai švelniai*). Jums pasisekė, vyresnysis liokajau. Juk tai baisu: kitus užmušinėti, kad pats liktumei gyvas.

VYRESNYSIS LIOKAJUS (*nežino, ar jam juoktis, ar ne*). Pone, gerai pasakėte: baisu! Ypač baisu aukai.

GASTONAS. Vyresnysis liokajau, jūs klystate. Viskas pareina nuo vaizduotės. O dažnai pasitaiko, jog auka turi mažiau vaizduotės, negu žudikas (*Pauzė*). Kartais auka - tai tik žudiko sapnuose regimas šešėlis.

VYRESNYSIS LIOKAJUS. Pone, tada atrodo, jog auka ne tiek daug kenčia.

GASTONAS. Bet užtat žudikas dvigubai daugiau kenčia. Vyresnysis liokajau, ar jūs mylite gyvenimą?

VYRESNYSIS LIOKAJUS. Pone, kaip ir visi pasaulyje.

GASTONAS. Įsivaizduokite, kad norint gyventi, reikia jaunuolį pasiųsti į kitą pasaulį. Jaunuolis aštuoniolikos metų... Puikorėlis, niekšelis, bet vis dėlto... Vargšas mažytis. Vyresnysis liokajau, jūs būsite laisvas, laisviausias žmogus pasaulyje, bet jums tik reikia nužudyti šį nekaltą jaunuolį ir jo lavoną visada nešiotis su savim. Ką jūs darytumėte?

VYRESNYSIS LIOKAJUS. Aš prisipažinsiu ponui, jog niekad nesu svarstęs tokių klausimų. Bet taip pat turiu pasakyti, jog jei mes tikėsime detektyviniais romanais, tai niekad nereikia po savo kojomis palikti lavono.

GASTONAS (*staiga ima juoktis*). Bet jei niekas, išskyrus tik patį žudiką, to lavono niekad negalės pastebėti? (*Jis prisiartina prie jo ir švelniai*) Vyresnysis liokajau, štai žiūrėkite, tasai lavonas. Jis čia pat. Ar jūs matote jį?

Vyresnysis liokajus pasižiūri sau po kojų, greitai pašoka į šalį, apsidairo ir siaubo apimtas, kaip begalima greičiau pasišalina iš kambario. Valentina paskubomis lekia koridorium ir įbėga į kambarį.

VALENTINA. Žakai, ar tai tiesa? Tu jiems dar nieko nepasakei? Aš juk tyčia šįryt anksčiau kitų neatėjau į tavo kambarį. Bet tikėjau, jog jie pakvies mane su gera naujiena. Kodėl tu nieko jiems nepasakai? (*Gastonas žiūri į ją, nieko nesakydamas*) Pagaliau tu manęs neišvaryk iš proto! Juk tu vakar žiūrėjai į veidrodį ir pamatei tą randą?

GASTONAS (*švelniai, neatplėšdamas nuo jos akių*). Aš nepastebėjau jokio rando.

VALENTINA. Ką tu sakai?

GASTONAS. Aš sakau tau, jog atidžiai apžiūrėjau savo nugarą ir nepastebėjau jokio rando. Jūs, turbūt, apsirikote.

VALENTINA (*apstulbusi žiūri į jį, o paskui viską suvokusi, staiga ima šaukti*). O! Aš tavęs neapkenčiu! Aš tavęs neapkenčiu!

GASTONAS (*labai ramiai*). Aš manau, jog šitaip, turbūt, geriau.

VALENTINA. Ar tu suvoki, ką tu darai?

GASTONAS. Taip. Aš atsisakau nuo savo praeities su visais jos dalyviais, neišskiriant ir manęs paties. Galbūt čia mano šeima, mano meilė, mano tikrasis gyvenimas. Taip, bet štai... Jūs man nepatinkate. Aš atsisakau nuo jūsų visų.

VALENTINA. Bet tu išėjai iš proto! Tu - pabaisa! Žmogus negali atsisakyti savo praeities. Negali pats savęs išsižadėti.

GASTONAS. Žinoma, tik man vienam likimo lemta įvykdyti kiekvieno suaugusio žmogaus svajonę... Aš esu suaugęs vyras, ir, jei panorėsiu, tai liksiu tyras kaip vaikas! Būtų nusikaltimas nepasinaudoti tokia galimybe. Aš išsižadu jūsų. Po vakarykštės dienos man ir apie patį save teks daug ką pamiršti.

VALENTINA. O kaip tu pasielgsi su mano meile? Ji, be abejo, irgi neverta tavo dėmesio?

GASTONAS. Šiuo metu jūsų akyse aš matau tik neapykantą. Be abejo, šis meilės veidas toks, jog juo gali stebėtis tik žmogus, praradęs atmintį. Kiekvienu atveju man tai patogiu. Aš esu meilužis, kuris nebeatsimena savo meilužės meilės. Aš esu meilužis, kuris pamiršo pirmąjį bučkį, pirmąją ašarą; meilužis, kuris laisvas nuo bet kokių atsiminimų ir kuris rytoj viską pamirš. Jam tai nauja reta aušra... Ir ją sveikinu.

VALENTINA. O jei aš imsiu visur šūkauti, jog pastebėjau ir pažinau tą randą?

GASTONAS. Aš jau pagalvoju ir apie tai. Jei Valentina tebebūtų tokia kaip anksčiau, tai ji seniai tą būtų padariusi, bet malonu būtų konstatuoti, jog jūs pasidarėte atsargi ir protinga. O teisme jūs nieko negalite laimėti. Jūs esate mano brolienė. Ir pasisakote drauge esanti mano meilužė... Joks teismas nesiryš daryti kokio nors sprendimo tokiu painiu šeimyniniu klausimu.

VALENTINA (*išbalusi ir sukandusi dantis*). Ką gi, gerai. Gali savimi didžiuotis. Tik negalvok, jog visa ši tavo terlionė dėl praeities praradimo yra kažkas nuostabaus... Aš esu net tikra, jog tu savo viduje didžiuojies savo elgesiu. Juk tau malonu atsisakyti moters, kuri tiek metų tavęs laukė? Tai, štai, atleisk, kad turiu tave nuliūdinti... Po karo aš turėjau ir daugiau meilužių.

GASTONAS (*šypsosi*). Dėkoju jums. Dėl to man nei kiek neskauda...

Koridoriuje pasirodo vyresnysis liokajus ir paprastas liokajus. Iš jų eisenos matyti, jog juodu yra susitarę drauge kalbėtis su Gastonu.

LIOKAJUS (*stovėdamas ant slenksčio*). Ponia kunigaikštienė Diupon-Diufor prašo, kad ponas paskubėtumėte ir teiktumėtes atvykti į didžiąją svetainę, nes pono šeimos nekantrauja.

Gastonas nekrusteli iš vietos, tarnai pasitraukia.

VALENTINA (*ima kvatoti*). Žakai, tavo šeimos! Kaip tai kvaila... Aš negaliu susilaikyti nesijuokus... Tu pamiršti vieną dalyką: išsižadėdamas mūsų, tu norom nenorom turi eiti pas kitus. Jie privers tave miegoti savo mirusio sūnaus patale. Jie aprens tave mirusiojo flanėlės marškiniais, jie apmaus tave šventai išsaugotom jo šlepetėm... Tavo šeimos nekantrauja... Na ką gi, eik pas jas, jei taip bijai savo praeities, eik pasigėrėti jų miesčioniškais ir kaimiškais snukiais, eik sužinoti, kokią jie tau pasiūlys praeitį, kurioje be gobšumo, išskaičiavimų ir šykštumo nieko kito ir nebus.

GASTONAS. Bet vis dėlto jiems bus sunkiau jus pralenkti.

VALENTENA. Ar tu taip manai? Tie penki šimtai tūkstančių frankų, kuriuos tu pasisavinai ir kariuos tu juokaudamas ir žaisdamas išėikvojai, galbūt, tau pasirodys daug lengvesni, negu jų bylinėjimosi dėl bendros sienos ar jų kombinacijos su medžiagomis... Ką gi eik, jei tu nenori pas mus pasilikti, tai turi priklausyti kitoms šeimoms.

Valentina bando jį išvesti, o jis nesiduoda išvedamas.

GASTONAS. Ne, aš neisiu.

VALENTENA. Ak! Bet ką tu manai daryti?

GASTONAS. Visiškai išeiti.

VALENTENA. Kur?

GASTONAS. Kas per klausimas? Bet kur.

VALENTENA. Tai atsakymas žmogaus, praradusio atmintį. Nes žmonės, turį atmintį, žino, jog visi traukiniai eina pagal savo paskirtį, jog tavo bilietas rodo, ligi kur tu gali važiuoti... Tau teks pasirinkti, ar važiuoti į Bluą, ar Orleaną. Jei tu turėtum pinigų, tai visas pasaulis prieš tavo akis! Bet tu nen turi ir santimo kišenėje... Tai ką gi manai daryti?

GASTONAS. Išardyti visus jūsų planus. Išėisiu pėsčias, laukais Šatodeno link.

VALENTENA. Mumis nusikratęs, tu tari esi visiškai laisvas. Bet policininkams tu būsi tik beprotis, pabėgęs iš prieglaudos. Tave tuojau sulaikys.

GASTONAS. Kol mane ims gaudyti, aš jau būsiu toli. Aš einu labai greitai.

VALENTENA (*šaukia jam tiesiai į akis*). Bene tu manai, kad aš nepakelsiu triukšmo, vos tau peržengus šio kambario slenkstį?

Jis tuojau prieina prie lango.

Nekvailiok! Šis langas labai aukštai. Tai ne išėitė.

Jis atsigręžia tarytum gaudomas žvėris. Jinai žiūri į jį ir ima švelniai kalbėti.

Ne, ne, Žakai. Net jei tu mane užmuši, kad laimėtum valandėle pabėgimui, vistiek tave sulaikys.

Jis nuleidžia galvą ir prisiglaudžia į kambario kampą.

O, be to, tu gi gerai žinai, jog ne tik aš vieną tave gaudau ir noriu sau pasilaikyti. Bet visos moterys, visi vyrai... Ir net padorūs mirusieji. Nuo visų nepabėgsi. Nori ar nenori, bet turėsi kam nors priklausyti arba vėl grįši į prieglaudą.

GASTONAS (*dusliai*). Tai ką gi, grįšiu į savo prieglaudą.

VALENTENA. Tu pamiršti, kad aš vieną dieną pabuvojau siuvėja tavo prieglaudoje! Aš mačiau, kaip, galbūt, idiliškai tu apkasinėjai salotas, bet aš taip pat mačiau, kaip išnešinėjai naktimis puodelius, kaip plovei indus, kaip medicinos seserys tave visur siuntinėjo, iš kurių tu maldavai

tabako žiupsnio savo pypkei... Tu išdidus su mumis, tu mus kolioji, išjuoki, bet be mūsų tu tik bejėgis berniukas, kuris vienas neturi teisės išeiti ir kuris turi pasilėpti išvietėje, kad galėtų parūkyti.

Jai baigiant kalbėti, Gastonas jai mosteli.

Dabar sau eikite, kur norite. Jūs savo vaidmenį atlikote: aš jau nebeturiu jokios vilties.

Ji tylėdama išeina. Gastonas, likęs vienas, žvalgosi po savo kambarį. Prisiartina prie spintos veidrodžio ir ilgai žiūri į jį. Neatplėšdamas akių nuo savo atvaizdo, staiga jisai paima nuo gretimo staliuko kažkokį daiktą ir iš visų jėgų juo trenkia į veidrodį, šis sudūžta į gabalėlius. Paskui jis atsisėda lovoje ir rankomis suima galvą. Valandėlę visiška tyla. Pradedama skambėti muzika, pradžioje liūdna, o paskui, neatsižvelgiant į Gastoną, neatsižvelgiant į mus, ji darosi vis linksmesnė. Tuo metu mažytis berniukas, aprengtas Itono koledžo uniforma, atidaro prieškambario duris, atidžiai pasižvalgo, ir, tvarkingai vėl uždaro duris, ir ant galų pirštų išeina į koridorių. Jis iš eilės atidarinėja visas duris, tiriamai žvilgterį į kiekvieną kambarį. Priėjęs prie Gastono kambario, panašiai pasielgia. Jis atsiduria priešais Gastoną, kuris nustebejęs pakelia galvą.

MAŽYTIS BERNIUKAS. Pone, man atleiskite. Gal jūs galėtumėte mane apšviesti. Aš ieškau mažyčio kampelio.

GASTONAS (*lyg iš sapno pabudęs*). Mažyčio kampelio? Kokio mažyčio kampelio?

MAŽYTIS BERNIUKAS. Mažyčio kampelio, kuriame būtų ramu.

GASTONAS (*suvokia, ko ieško berniukas ir staiga ima gaivališkai linksmi juoktis*). Kas per sutapimas!.. Įsivaizduokite, ir aš šiuo metu ieškau mažyčio, ramaus kampelio...

MAŽYTIS BERNIUKAS. Štai aš dabar galvoju, ko mes galėtume paklausti?

GASTONAS (*dar besijuokdamas*). Aš irgi apie tą patį galvoju.

MAŽYTIS BERNIUKAS. Kiekvienu atveju, jei jūs čia pasiliksite, tai kažin, ar ką nors sužinosite. (*Pastebi veidrodžio šukes*). O, la, la! Tai jūs sudaužėte veidrodį?

GASTONAS. Taip, tai aš.

MAŽYTIS BERNIUKAS. Įsivaizduoju, kaip jums nemalonu. Bet patikėkite manim, geriau būtų tiesiai prisipažinti. Jūs suaugęs vyras, ir jums nieko baisaus neatsitiks. Bet, žinote, sakoma, jog tai prieš nelaimę.

GASTONAS. Taip, sakoma.

MAŽYTIS BERNIUKAS (*besiruošdamas išeiti*). Eisiu paieškoti į koridorių, gai sutiksiu ką nors iš tarnų... Ir kaip tik aš sužinosiu, tuojau ateisiu jums pranešti... Kur yra mažytis kampelis, kurio mudu abu ieškome.

GASTONAS (*šypsodamas jį kviečia prie savęs*). Klausykite, klausykite... Jums tą mažą ramų kampelį surasti daug lengviau, negu man. Štai vonios kambaryje rasite tokį kampelį.

MAŽYTIS BERNIUKAS. Pone, aš labai Jums dėkoju. (*Jis įeina į vonios kambarį. Ima skambėti pašaipei muzika. Po kelių sekundžių grįžta mažytis berniukas. Gastonas nei nekrusteli*) Dabar man reikia grįžti į svetainę. Ji tenai?

GASTONAS. Taip, tenai. Jūs ten drauge su šeimomis?

MAŽYTIS BERNIUKAS. Taip. Ten susirinko daug įvairiausių žmonių, kurie nori atpažinti vieną žmogų, kuris kare praradęs savo atmintį. Aš irgi dėl to atvykau. Mums teko galvotrūkščiais čia atskristi lėktuvu, nes, sako, prasidėjusios kažin kokios intrigos. O aš, pagaliau, nelabai čia susivokiu. Reikės paklausti dėdės Džobo. Ar jūs jau esate skraidęs lėktuvu?

GASTONAS. Iš kokios jūs šeimos?

MAŽYTIS BERNIUKAS. Iš Madanšalių.

GASTONAS. Madanšalis... Ak! Taip... Madanšaliai, anglai... Dabar aš atsiminiau. Labai gerai. Giminytės laipsnis - dėdė... Aš pats perrašiau jų etiketę. Madanšaliai, be abejo, turi dėdę.

MAŽYTIS BERNIUKAS. Taip, pone...

GASTONAS. Iš tiesų, tai dėdė Džobas. Dėdei Džobui įduokite mano patarimą: tegul jis per daug nesitiki surasti savo giminaitį.

MAŽYTIS BERNIUKAS. Kodėl jūs tai sakote man?

GASTONAS. O todėl, kad tas giminaitis greičiausiai niekad nepažins dėdės Džobo.

MAŽYTIS BERNIUKAS. O kodėl jį turi pažinti? Tai ne dėdė Džobas ieško savo giminaičio.

GASTONAS. A! Vadinasi, dar yra kitas dėdė Madanšalis?

MAŽYTIS BERNIUKAS. Žinoma, pone. Tai net truputį juokinga... Dėdė Madanšalis - tai aš.

GASTONAS (*abstulbęs*). Kaip jūs? Jūs norėjote pasakyti – mano tėvas.

MAŽYTIS BERNIUKAS. Ne, ne. Aš pats. Net labai nemalonu mažam berniukui būti suaugusio žmogaus dėde. Man teko ilgai galvoti, kol aš įsitikinau. Mano senelis labai vėlai sulaukė vaikų. Štai kaip atsitiko. Aš gimiau dvidešimt šešiais metais vėliau, negu mano sūnėnas.

GASTONAS (*ima garsiai juoktis ir berniuką pasisodina ant kelių*). Taigi jūs esate dėdė Madanšalis?

MAŽYTIS BERNIUKAS. Taip. Aš. Bet nereikia per daug juoktis. Aš čia niekuo dėtas.

GASTONAS. Na, o tas dėdė Džobas, apie kurį jūs kalbėjote...

MAŽYTIS BERNIUKAS. O! Jis - mano tėvo senas draugas, jis advokatas ir tvarko visus mano paveldėjimo klausimus. Man nepatogu jį vadinti advokatu, todėl aš jį ir vadinu dėde Džobu.

GASTONAS. Bet kaip atsitiko, kad jūs vienas atstovaujate Madanšalių šeimą?

MAŽYTIS BERNIUKAS. Žinote, įvyko baisi katastrofa. Jūs, turbūt, girdėjote apie „NEPTŪNIJOS“ žuvimą?

GASTONAS. Kažkada esu girdėjęs.

MAŽYTIS BERNIUKAS. Visa mano šeima plaukė šiuo kreiseriu.

GASTONAS (*apžavėtas žiūri į jį*). Vadinasi, visa tavo šeima žuvo?

MAŽYTIS BERNIUKAS (*raminančiai*). O! Taip nežiūrėkite į mane. Tai ne taip baisu. Aš tada buvau labai mažytis... Tiesą sakant, aš to viso net nepastebėjau.

GASTONAS (*pastato jį ant aslos, atidžiai į jį žiūri, o paskui tapnoja jo petelius*). Mažasis dėdė Madanšali, jūs ir pats nežinote, koks jūs nuostabus žmogus!

MAŽYTIS BERNIUKAS. Žinote, aš jau labai gerai žaidžiu kroatą. O jūs?

GASTONAS. Aš nesuprantu, kodėl dėdė Džobas atvyko iš Anglijos gilumos savo mažyčiam klientui ieškoti sūnėno. Aš manau, jog tasai sūnėnas tik sukomplicuotų jo uždavinius.

MAŽYTIS BERNIUKAS. Jūs tiesiog nesusipažinęs su paveldėjimo reikalais. Tai labai sudėtinga: aš tik supratau, jog be to sūnėno didžioji mano paveldėjimo dalis bus pagrobta man iš pat panosės. Aš dėl to labai jaudinuos, nes tada Susekse neteksiu ir labai gražių namų, su puikiais Poni arkliukais. Ar jūs mėgstate jodinėti ant arkliuko?

GASTONAS (*staiga užsisvajojęs*). Vadinasi, dėdė Džobas labai nori surasti jūsų sūnėną?

MAŽYTIS BERNIUKAS. Kur tau nenorės! Jis rūpinas dėl manęs ir dėl savęs. Žinoma, man jis to neprisipažino, bet guvernantė man pasakė, jog jis gauna nuošimčius nuo viso mano turto.

GASTONAS. Na, gerai! Kas per žmogus tasai dėdė Džobas?

MAŽYTIS BERNIUKAS (*manydamas suvokiąs reikalą*). Toks pilnas, apvalus ponas su baltais plaukais...

GASTONAS. Ne, aš ne tai norėjau sužinoti. Be to, jūs negalėsite to man pasakyti. Kur jisai dabar?

MAŽYTIS BERNIUKAS. Jis sode rūko savo pypkę. Jis nepanūdo svetainėje drauge su kitais laukti.

GASTONAS. Gerai. Ar negalėtumėt mane nuvesti pas jį?

MAŽYTIS BERNIUKAS. Prašau, pone.

GASTONAS (*skambina, jeina liokajus*). Teikitės įspėti poniją kunigaikštienę Diupon-Diufon, jog aš turiu jai padaryti labai svarbų pranešimą, suprantate, labai svarbų. Būsiu labai dėkingas, jei ji teiksis čia ateiti.

LIOKAJUS. Labai svarbų pranešimą. Gerai. Ponas galite manimi pasitikėti.

Jis išeina labai susijaudinęs. Šnabždėdamas

Labai svarbų...

GASTONAS (*veda berniuką į priešingą duris*). Eisime pro čia. (*Priėjęs prie durų sustoja ir klausia*)
Pasakykite, ar jūs visiškai tikri, jog visi jūsų giminaičiai žuvo?

MAŽYTIS BERNIUKAS. Visi ligi vieno. Net artimieji draugai, kurie buvo pakviesti drauge
paplaukioti.

GASTONAS. Tai puiku!

*Berniuką paleidžia pirma, o pats eina paskui jį. Vėl pasigirsta pašaipei muzika. Valandėlę scena
tuščia. Paskui pasirodo kunigaikštienė, liokajaus lydima.*

KUNIGAİKŠTIENĖ. Kodėl jia nori mane matyti? Juk jisai žino, jog bus ketvirtis valandos, kaip aš
pati jo laukiu. Jis pasakė jums, jog nori padaryti pranešimą?

LIOKAJUS. Labai svarbų.

KUNIGAİKŠTIENĖ (*tuščiame kambaryje*). Kur gi jis?

*Gastonas, lydimas dėdės Džobo ir mažyčio berniuko, iškilmingai įeina į kambarį. Orkestras groja
tremolo ar ką nors panašaus.*

GASTONAS. Ponia kunigaikštienė, leiskite man jus supažindinti su advokatu Pikviku, Madanšalių
šeimos įgaliotiniu ir su vieninteliu jos atstovu, dėde Madanšaliu. Advokatas Pikvikas mane
pritrenkė nepaprastu pranešimu: jis tvirtina, jog jo kliento sūnėnas žemiau kairiosios mentės
turi vos pastebimą randą, kurio niekas nežinojo. Jisai pats apie tai sužinojo iš laiško, atsitiktinai
knygoje aptikto!

PIKVIKAS. Aš, grįžęs Anglijon, šį laišką tuojau galėsiu atsiųsti prieglaudos administracijai.

KUNIGAİKŠTIENĖ. Bet, Gastonai, ar jūs pats šio rando niekad nesate pastebėjęs? Ir taip pat ir
niekas kitas jo nėra matęs?

GASTONAS. Niekas.

PIKVIKAS. Ponia, jis toks mažas, jog galėjo pasilikti ir nepastebėtas.

GASTONAS (*nusivilkdamas savo švarką*). Galime tai lengvai patikrinti. Malonėkite pažiūrėti!

Jis nusivelka marškinius. Kunigaikštienė užsideda savo lornetą. Advokatas Pikvikas - savo didelius akinius. Gastonas jiems atgręžęs nugarą, pats pasilenkia prie mažyčio berniuko.

MAŽYTIS BERNIUKAS. Bet jūs turite šį randą? Man būtų be galo skaudu, jei pasirodytų, jog jūs jo neturite.

GASTONAS. Nebijokite. Tai aš... Taigi iš tiesų nieko neatsimenate apie savo šeimą?.. Nei asmenų, ne smulkmenų?

BERNIUKAS. Nieko. Bet jei tas jums nemalonu, tai aš pasistengsiu šį tą sužinoti.

GASTONAS. Nedarykite to. Nereikia!

KUNIGAIKŠTIENĖ (*apžiūródama nugarą, staiga surinka*). Štai jis! Štai jisai! Ak, mano dieve, štai čia tasai randas!

PIKVIKAS (*kuris irgi apžiūrinėjo nugarą*). Visiškai teisingai! Štai tasai randas!

KUNIGAIKŠTIENĖ. Gastonai, pabučiuokite mane... Jūs turite mane pabučiuoti: tai nuostabiausias nuotykis!

PIKVIKAS (*nesijuokdamas*). Ir taip netikėtai.

KUNIGAIKŠTIENĖ (*krinta ant kėdės*). Tai baisu! Aš, turbūt, apalpsiu.

GASTONAS (*šypsodamas ją pakelia*). Neverta, ponია.

KUNIGAIKŠTIENĖ. Ir aš taip manau! Geriau aš tuojau patefonuosiu mano Alberui į Pon-o-Bronką. Bet, pone Madanšali, aš noriu išsiaiškinti dar vieną dalyką. Mano Alberui paskutinės šoko procedūros metu pavyko ištraukti iš jo vieną žodelį „Nykštukas“. Ar dabar neatrodo, jog šis žodis susijęs su jūsų praeitimi?

GASTONAS. Tss! Šio žodžio niekam nekartokit. Šitai aš vadindavau jūsų giminaitį.

KUNIGAIKŠTIENĖ (*išsigandusi*). O! Mano vargše Alberai! (*Valandėlę ji abejoja, o paskui nusiramina*) Bet tai nieko nereiškia. Aš jums atleidžiu... (*Maivydamosi atsigręžia į Pikviką*). Dabar aš suprantu, jog tai buvo tik angliškas jumoras.

PIKVIKAS. Žinoma, kad taip!

KUNIGAIKŠTIENĖ (*staiga kažką atsiminusi*). Bet dėl Reno, koks baisus smūgis! Kaip jiems apie tai pranešti?

GASTONAS (*linksmi*). Tai pavedu jums padaryti. Už penkių minučių aš neatsisveikinęs išėsiu iš šitų namų.

KUNIGAIKŠTIENĖ. Ir jūs net nenorite, kad aš ką nors nuo jūsų pasakyčiau jiems?

GASTONAS. Ne, nieko. Be to... (*Susimąsto*) Pasakykite Žoržui Reno, jog jo brolio palaikai, tikriausiai, ilsisi kur nors Vokietijoje bendrosiose kapinėse, jog jo Žakas visada pasiliko vaikas, kuriam verta viską atleisti. Dabar, jau nebijodamas išvysti suaugusio žmogaus nemalonaus veido, gali ramiai mylėti tą vaiką. Štai! O dabar... (*Jis plačiai atidaro duris, gražiai jiems parodo kelią, mažytį berniuką paima už rankos*) Prašau, palikite mudu vienus. Mudu turime bendrai suderinti savo atsiminimus...

Ima skambėti triumfuojanti muzika. Kunigaikštienė ir advokatas Pikvikas išeina.

NUSILEIDŽIA UŽDANGA